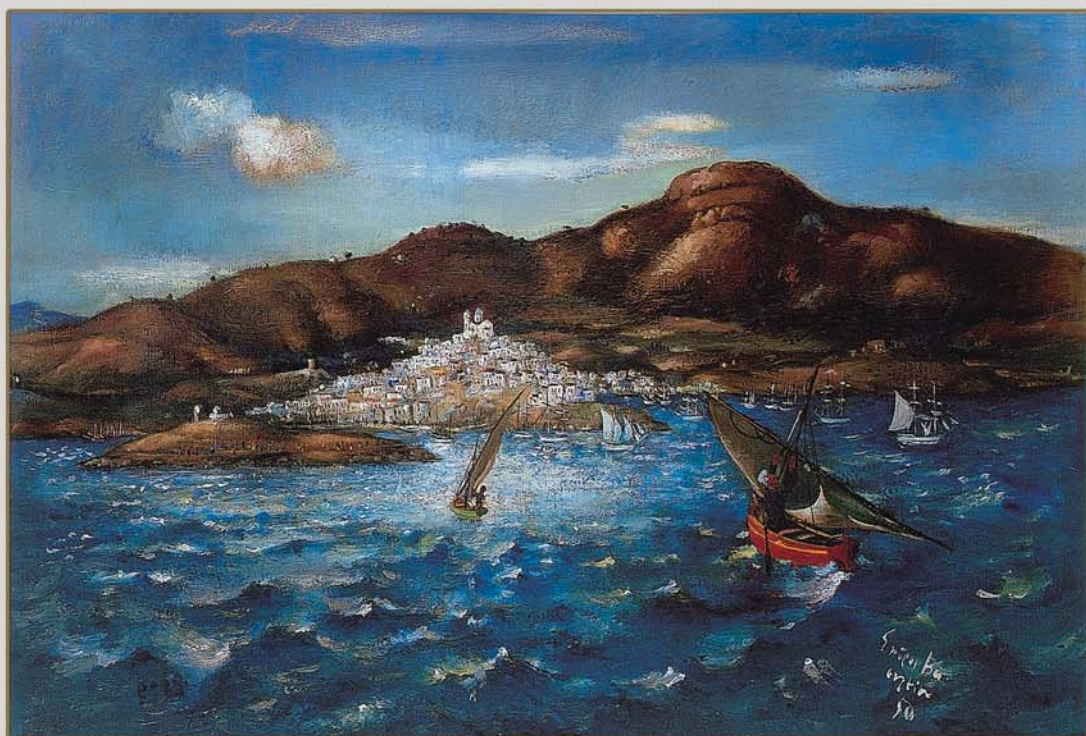

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Έτος 62 – Τεύχος 6

Ίούνιος 2013

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑ τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. ΙΕΡΩΝΥΜΟΥ

ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ: Κλάδου Ἐκδόσεων τῆς Ἐπικοινωνιακῆς καί Μορφωτικῆς
Ἱπηρεσίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

ΕΚΔΟΤΗΣ: Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κηφισίας κ. Κύριλλος

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ: Ἀλέξανδρος Ἴ. Κατσιάρας

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ 2014 ΜΕ ΔΙΕΤΗ ΘΗΤΕΙΑ: Ἀρχιμ. Νικόδημος Σκρέττας, Ἀρχιμ. Σωτήριος Κοσμόπουλος, Ἀρχιμ. Ἀγαθάγγελος Κόκλας, Ἀρχιμ. Ἀμβρόσιος Γκουρβέλος, Πρωτ. Θεμιστοκλῆς Χριστοδοῦλου, Καθηγ. Κων/νος Κορναράκης – ἸΠΕΥΘΥΝΗ ΥΛΗΣ: Λίτσα Ἴ. Χατζηφώτη, – ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ ΚΕΙΜΕΝΩΝ: Λίτσα Ἴ. Χατζηφώτη, Κων. Χολέβας καί Βασίλειος Τζέροπος, – ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ - ΕΚΤΥΠΩΣΗ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ: Ἀποστολική Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἱπεύθυνος Τυπογραφείου: Χ. Κωβαῖος, Ἰασίου 1 – 115 21 Ἀθήνα, Τηλ.: 210-7272.356 – Fax 210-7272.380. Τιμὴ τεύχους 1 € (γιὰ ὄσους δὲν τὸ δικαιῶνται δωρεάν).

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ:

Ἰωάννου Γενναδίου 14, 115 21, ΑΘΗΝΑ Τηλ: 210 72.72.253, Fax: 210 72.72.251

e-mail: efimerios@ecclesia.gr

Ἐξώφυλλο: *Γαλαξείδι*, Σπύρου Βασιλείου

Τὸ Περιοδικό «Ἐφημέριος» δὲν εὐθύνεται γιὰ τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τῶν ἀρθρογράφων του.

ΠΑΡΑΚΛΗΣΗ: Τὰ κείμενα τῶν συνεργατῶν νὰ μὴν ὑπερβαίνουν τίς 350 λέξεις ὅσον ἀφορᾷ τὴν πρώτη σελίδα καί τίς 450 λέξεις γιὰ κάθε μία ἀπὸ τίς σελίδες πού ἔπονται.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΙΕΡΕΙΣ

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

Έτος 62

Ίούνιος 2013

Τεύχος 6

Περιεχόμενα

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΚΑΤΣΙΑΡΑ	
Εισοδικόν	3
ΠΡΩΤ. ΒΟΡΙΔΟΣ ΜΠΟΜΠΡΙΝΣΚΟΪ	
Ζωής χορηγέ συντήρησον τήν κτίσιν	4
ΣΤΑΥΡΟΥ Γ. ΓΟΥΛΟΥΛΗ	
Πεντηκοστή: Ἐπό τήν ὕλική στήν πνευματική καρποφορία	8
ΠΡΩΤ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ	
Ποιά εἶναι τά «παράδοξα ἔργα» τοῦ Ἰησοῦ;	9
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ Ι. ΣΚΑΛΤΣΗ	
«Καί προθέντες τά ἀντίτυπα τοῦ ἁγίου σώματος καί αἵματος...» . . .	10
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Σ. ΚΑΡΙΩΤΟΓΛΟΥ	
Βασικά θέματα τῆς κατήχησης	11
ΑΡΧΙΜ. ΚΥΠΡΙΑΝΟΥ ΓΛΑΡΟΥΔΗ	
Κυριακή 14 Ἰουλίου 2013	13
ΑΡΧΙΜ. ΑΥΓΟΥΣΤΙΝΟΥ ΜΥΡΟΥ	
«Ἐρμηνεία τῶν Ἁγίων Γραφῶν καί Αἵρεση Β΄	16
ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΑΝΑΤΟΛΙΚΙΩΤΟΥ	
Τό Τυπικόν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ὡς βᾶσις τοῦ τυπικοῦ τῶν Διπτύχων	18
ΙΩΑΝΝΟΥ ΦΟΥΝΤΟΥΛΗ	
Παράδοση καί ἐξέλιξη λειτουργικῶν ἱερῶν ἀμφίων (γ΄)	20
ΠΡΩΤ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΚΑΛΛΙΑΝΟΥ	
Τρίμορφον ἱερόν: Ἡ Θεοτόκος, ἡ Σκιάθος κι ὁ Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης	22
ΣΥΝΑΞΑΡΙΟΝ	
Ἁ Ἅγιος Νεομάρτυς Μᾶρκος ὁ ἐν Χίῳ	26
Ἡ Βιβλιοθήκη τοῦ Ἐφημερίου	28
Βιβλιοπαρουσίαση	29
Μηνολόγιο	30

«Ἡ προσωπική παρουσία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἶναι ἡ νέα ἀνακαινιστική δύναμη πού ἐνεργεῖ μέσα στόν κόσμο. Εἶναι μία παρουσία ταυτόσημη μέ τό ὁ Θεός μεθ' ἡμῶν, ὁ Θεός ἐνωμένος μέ τό δικό μας πνεῦμα.

Χωρίς τό Ἅγιο Πνεῦμα ὁ Θεός εἶναι μακριά, ὁ Χριστός ἀνήκει στό παρελθόν, τό Εὐαγγέλιο γίνεται γράμμα νεκρό, ἡ Ἐκκλησία δέν διαφέρει ἀπό ἕναν ὅποιοδήποτε ἄλλο ὄργανισμό, ἡ αὐθεντία μεταβάλλεται σέ κυριαρχία, ἡ ἱεραποστολή μετατρέπεται σέ προπαγάνδα, ἡ λειτουργική ζωή περιορίζεται στήν ψιλή ἀναφορά καί, τέλος, κάθε χριστιανική δράση ἐγκλωβίζεται μέσα στό στενό πλαίσιο μιᾶς ἡθικῆς τῆς δουλείας.

Ἀντίθετα, ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι καί μέ τήν συνδρομή μιᾶς ἀδιάλειπτης συνεργείας, ὁ κόσμος ὑψώνεται καί στενάζει μπροστά στήν ἀνατολή τῆς βασιλείας, ὁ ἄνθρωπος πολεμáει τήν σάρκα (τήν γήινη φύση του), ὁ ἀναστάς Κύριος εἶναι παρών, τό Εὐαγγέλιο γίνεται δύναμη ζωῆς, ἡ Ἐκκλησία μεταβάλλεται σέ τριαδική κοινωνία, ἡ αὐθεντία ἐνδύεται τόν χιτῶνα τῆς ἀπελευθερωτικῆς διακονίας, ἡ ἱεραποστολή διαιωρίζει τό μυστήριό τῆς Πεντηκοστῆς, ἡ λειτουργική ζωή ἐναρμονίζει ἀναφορά καί πρόγευση τῆς Βασιλείας καί ἡ ἀνθρώπινη δράση ἐντάσσεται στήν προοπτική τῆς πορείας πρὸς τήν θέωση».

Πατριάρχης Ἀντιοχείας Ἰγνάτιος ὁ Δ' (†)

Σεβαστοί πατέρες,

στό τεύχος Ἰουνίου φιλοξενούμε στό *Προσόμοια* τό ἄρθρο τοῦ π. Βόριδος Μπόμπρινσκοί μέ τίτλο «Ζωῆς χορηγέ συντήρησον τήν κτίσιν», ὅπου ἀναφέρεται στό «ιδιάζον μυστήριο τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἡ ἔλευση τοῦ ὁποίου κατά τήν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς ἐγκαινιάζει γιά ὁλόκληρη τήν ἱστορία τοῦ ἀνθρώπου καί τοῦ κόσμου μία νέα ἐποχή». Σχετικό εἶναι καί τό κείμενο τοῦ κ. Σταύρου Γουλούλη «Πεντηκοστή: ἀπό τήν ὕλική στήν πνευματική καρποφορία».

Στή στήλη *Τίνα με λέγουσι οἱ ἄνθρωποι εἶναι*; ὁ π. Κωνσταντῖνος Παπαθανασίου ἀπαντᾷ στήν ἐρώτηση «Ποιά εἶναι τά παράδοξα ἔργα τοῦ Ἰησοῦ», ὁ κ. Παναγιώτης Σκαλοτῆς στή στήλη *Πρός Ἐκκλησιασμόν* ἀσχολεῖται μέ τήν πρόταση ἀπό τήν Θ. Λειτουργία τοῦ Μ. Βασιλείου «Καί προθέντες τά ἀντίτυπα τοῦ σώματος καί αἵματος τοῦ Χριστοῦ σου, σοῦ δεόμεθα καί σέ παρακαλοῦμεν», καί ὁ κ. Ἀλέξανδρος Καριώτογλου στή σειρά «Βασικά θέματα τῆς Κατήχησης» πού ἀναλύει στή στήλη *Πρός Κατήχησιν*, ἐξετάζει τό θέμα «Ὁ Θεός Υἱός - Τό δεύτερο πρόσωπο τῆς Ἁγίας Τριάδος».

Ὁ π. Κυπριανός Γλαρούδης, στή *Διακονία τοῦ Λόγου* ἐρμηνεύει τή φράση «Ὑμεῖς ἐστέ τό φῶς τοῦ κόσμου» ἀπό τήν εὐαγγελική περικοπή Ματθαίου Ε' 14 τῆς Κυριακῆς 14^{ης} Ἰουλίου, ὅποτε τιμᾶται ἡ μνήμη τῶν 630 Ἁγίων Πατέρων τῆς Δ' Οἰκ. Συνόδου, στίς σελίδες *Πρός Διάκρισιν* δημοσιεύεται τό β' μέρος τοῦ ἄρθρου τοῦ π. Αὐγουστίνου Μύρου «Ἐρμηνεία τῶν Ἁγίων Γραφῶν καί Αἵρεση» καί στό *Τυπικαρεῖον* ὁ κ. Διονύσιος Ἀνατολικιώτης μᾶς ἐνημερώνει περί τό θέμα «Τό Τυπικόν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ὡς βάσις τοῦ Τυπικοῦ τῶν Διπτύχων». Στή στήλη *Παράδοση καί Ἐξέλιξη* συνεχίζεται ἡ εἰσήγησις τοῦ ἀειμνήστου Ἰωάννου Φουντούλη «Παράδοση καί ἐξέλιξη λειτουργικῶν ἀμφίων».

«Τρίμορφον ἱερόν: Ἡ Θεοτόκος, ἡ Σκιαθός κι ὁ Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης» εἶναι τό θέμα πού πραγματεύεται ὁ π. Κωνσταντῖνος Καλλιανός στίς *Ἐφημεριακές Ἰχνηλασίες* καί ὁ Ἅγιος Νεομάρτυς Μᾶρκος ὁ ἐν Χίῳ τό πρόσωπο πού σκιαγραφεῖται στό *Συναξάριον*. Τίτλοι νέων βιβλίων στή *Βιβλιοθήκη τοῦ Ἐφημερίου* ἀπό τόν κ. Σταῦρο Τερζῆ, νέα βιβλία στή στήλη *Βιβλιοπαρουσίαση* καί πολλές εἰδήσεις στό *Μηνολόγιο* ἀπό τήν κ. Λίτσα Ἰ. Χατζηφώτη.

Ἀλέξανδρος Κατσιάρας,
Διευθυντής Σύνταξης

Ζωῆς χορηγέ
συντήρησον τήν κτίσιν*

Πρωτοπρ. Βόριδος Μπόμπρινσκοί

«**Ε**ΡΓΟ» ἀγάπης τῆς Ἁγίας Τριάδος, πού ἀναβλύζει ἐντελῶς ἀνανεωμένο ἀπό τὰ χέρια τοῦ Θεοῦ, θεώρησε ἀνέκαθεν ἡ χριστιανική πίστη τήν δημιουργία τοῦ κόσμου. Στήν ἐμβάθυνση ὅμως τοῦ μυστηρίου τοῦ κτιστοῦ κόσμου, ἡ χριστιανική σκέψη ἀμφιταλαντεύεται μεταξύ τῆς βεβαιότητος ὅτι ὑπάρχει διαφορά ἀνάμεσα στήν δημιουργία καί στήν Δημιουργό της, καί τῆς ἀπόψεως περί «ἀποτυπωμάτων» τοῦ Θεοῦ στήν καρδιά τῆς ὕλης καί τῆς ζωῆς: ἀνομοιότης καί ὁμοιότης, φθορά καί ἀρμονία, ἄβυσσος καί αἰωνιότης τοῦ φωτός καί τοῦ κάλλους [...]. Ὁ κόσμος φέρει ἐνδόμυχα τά ἴχνη τῆς χειρός τοῦ Δημιουργοῦ: «Οἱ οὐρανοί διηγούνται δόξαν Θεοῦ, ποίησιν δέ χειρῶν αὐτοῦ ἀναγγέλλει τό στερέωμα» (Ψαλμ. 19,2). Ἡ ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ εἶναι πάντοτε Τριαδική. Ὁλόκληρη ἡ χριστιανική παράδοση ὑπενθυμίζει ὅτι τό δημιουργικό ἔργο τοῦ Θεοῦ ἐκπηγάζει ἀπό τήν σοφία, τήν ἀγάπη καί τήν βουλή τοῦ Θεοῦ, ἀλλά καί ὅτι κάθε θεῖο πρόσωπο ἐνεργεῖ σύμφωνα πρός τόν δικό του ἀτομικό τρόπο: «Ὁ Πατήρ κελεύει, ὁ Υἱός ἐκπληροῖ, τό Πνεῦμα ζωοποιεῖ καί ἀγιάζει» λέγουν οἱ Πατέρες. Ἔτσι ἐπαληθεύεται ἡ τρι-πρόσωπος αὐτή διαφορά διά μέσου ὅλης τῆς «περιπέτειας τοῦ κόσμου», ἀπό τήν ἀρχή ἤδη τῆς ἀναλύσεως τοῦ φωτός τήν πρώτη ἡμέρα μέχρι τῆς ἐπιστροφῆς τῶν πάντων στόν Πατέρα στήν Οὐράνιο Ἱερουσαλήμ, ὅταν ὁ Θεός θά εἶναι τά πάντα ἐν πᾶσιν (1 Κορ. 15,28).

Στό ἐνδιάμεσο μεταξύ τῆς ἀρχῆς καί τοῦ τέλους, τοποθετεῖται ἡ ἱστορία τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ὑφασμένη μέ τό μεγαλεῖο καί τήν ἀποτυχία. Ἡ πτώση τοῦ πρώτου ἀνθρώπου (Ἄδὰμ) κατακρήμνισε τόν κόσμο ὀλόκληρο στήν ἄβυσσο τοῦ χάους, τοῦ πόνου καί τοῦ θανάτου, πού βρίσκονται σέ πλήρη ἀντίθεση πρός τό σχέδιο τοῦ Δημιουργοῦ, τήν σοφία καί τήν ἀγάπη του: «Τῇ γάρ ματαιότητι ἡ κτίσις ὑπετάγη» (Ρωμ. 8,20). Καί τοῦτο ἐξ αἰτίας ἀνθρωπίνου σφάλματος. «Ἐπέβλεψα ἐπί τήν γῆν», γράφει ὁ Προφήτης Ἱερειάας, «καί ἰδοῦ οὐδέν, καί εἰς τόν οὐρανόν, καί οὐκ ἦν τά φῶτα αὐτοῦ· εἶδον τά ὄρη, καί ἦν τρέμοντα, καί πάντας τοὺς βουνοὺς ταρασσομένους ἐπέβλεψα, καί ἰδοῦ οὐκ ἦν ἄνθρωπος, καί πάντα τά πετεινά τοῦ οὐρανοῦ ἐπτοεῖτο εἶδον, καί ἰδοῦ ὁ Κάρμηλος ἔρημος» (Ἱερ. 4,23-26) [...]. Ἐκεῖνο τό ὁποῖο περιμένει ὁ οὐρανός, δηλαδή τήν

* Ἀποσπάσματα ἀπό τήν εἰσήγηση τοῦ π. Βόριδος Μπόμπρινσκοί στήν ὀρθόδοξη συμβολή στόν θεολογικό προβληματισμό τῆς Ζ' Γενικῆς Συνελεύσεως τοῦ ΠΣΕ (Καμπέρρα, 7-20 Φεβρουαρίου 1991). Μτφρ. Ἀλίκη Μωραϊτίνη, πού περιλαμβάνεται στήν ἔκδοση «Ἐλθέ Πνεῦμα Ἅγιον, ἀνακαινίσον πᾶσαν τήν Κτίσιν». Ἐκδόσεις «Τέρτιος», Κατερίνη.

ἀπελευθέρωσή του, τήν ανανέωση οὐρανοῦ καί γῆς, μᾶς τό ἔφερε ὁ Χριστός, ὑποσχόμενος τό πῦρ τοῦ Πνεύματος: «Πῦρ ἦλθον βαλεῖν ἐπί τήν γῆν, καί τί θέλω ἤδη ἀνήφθῃ» (Λουκ. 12,49).

Ἦν ἔτσι μιά βαθειά σχέση, μιά βασική συνέχιση μεταξύ τοῦ δημιουργικοῦ ἔργου τοῦ Θεοῦ καί τῆς σωτηρίας πού πραγματοποιεῖται ἐν Χριστῷ καί μεταδίδεται μέ τήν «ἐπιδημία» τοῦ Πνεύματος. Πράγματι, ἡ ἐν Χριστῷ Σωτηρία εἶναι μιά νέα δημιουργία: «Ἰδοὺ καινά ποιῶ πάντα» (Ἀποκ. 21,5). Ὁ πρόλογος τοῦ κατά Ἰωάννην Εὐαγγελίου παρέχει τό χριστολογικό καί, κατά συνέπεια, τριαδικό κλειδί τῆς ἀφηγήσεως τοῦ πρώτου κεφαλαίου τῆς Γενέσεως: «Καί εἶπεν ὁ Θεός», «καί πάντα δι' αὐτοῦ (τοῦ Λόγου) ἐγένετο». Ὁ εὐαγγελιστής Ἰωάννης ἀποκαλύπτει τήν προσωπική ταυτότητα τοῦ δημιουργικοῦ Λόγου: εἶναι ἕνας λόγος ἀγάπης, σωτηρίας καί ζωῆς.

Ὁ δημιουργικός ὁμως Λόγος εἶναι λόγος ζῶν, λόγος ζωντανός. Καί ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ φορέας του, εἶναι ὁ ἴδιος ὑπεραφθονία χάριτος καί ζωῆς. Ἐπί πλέον, στό μυστήριο τοῦ αἰωνίου Υἱοῦ, πού ἐνανθρώπησε γιά τήν δική μας σωτηρία, διαπιστώνουμε μιά πραγματικότητα, μιά ἄρρηκτη παρουσία πού συνοδεύει τό μυστήριο, πού προηγεῖται αὐτοῦ, πού τό συνιστᾷ, πού τό διαπερνᾷ, πού, τέλος, τό ἀκολουθεῖ καί ἀναδύεται ἀπ' ἐκεῖνο σάν μιά ζωοποιός πνοή, σάν κύματα φωτός, σάν πύρινες γλῶσσες πάνω στόν κόσμο. Φυσικά πρόκειται περί τοῦ θείου Πνεύματος, πού διαπερνᾷ καί πληροῖ κάθε τι καί πού χωρίς αὐτό τά πάντα «ἐκλείψουσι καί εἰς τόν χοῦν αὐτόν ἐπιστρέφουσιν» (Ψαλμ. 104,29). Εἶναι δύσκολο νά μιλήσουμε γιά τό Ἅγιο Πνεῦμα ἢ νά περιγράψουμε τό ἰδιάζον μυστήριο ἐκεῖνου, τοῦ ὁποῖου δέν γνωρίζουμε οὔτε κἄν τό ὄνομα, ἢ μᾶλλον πού ἐμφανίζεται μέ διάφορα ὀνόματα, τά ὁποῖα δανεῖζεται εἴτε ἀπό κτιστά ἀντικείμενα ἢ ἀπό τήν ἀνθρώπινη ζωή: ἄνεμος, πνοή, φῶς, ὕδωρ, φλόγα, περιστερά.

Τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ συνεργεῖ μέ τόν Λόγο τοῦ Θεοῦ στήν δημιουργία τοῦ κόσμου, ὅταν μέ τήν μητρική του δύναμη ὑποθάλλει καί ζωοποιεῖ τά πρωτογενῆ ὕδατα, ἐκχέει τά σπέρματα τῆς ζωῆς, ἀναζωπυροῖ τήν ἀδρανῆ ὕλη. Στήν ἀνάδυση τοῦ ἀνθρώπου, στήν κλήση του στήν ζωή, στήν διάνοια καί στήν ἀγάπη διά τοῦ παντοδύναμου Λόγου τοῦ Πατρός, τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ εἶναι ἐκεῖνο πού πνέει καί πάλι, πού ἐγχείει στόν ἄνθρωπο τήν ζωτική ἐνέργεια, τήν πνοή τῆς ζωῆς. Τό Πνεῦμα εἶναι ἐκεῖνο πού προέρχεται ἀπό τό στόμα τοῦ Θεοῦ καί δίνει ζωή στόν πηλό. Τό Πνεῦμα εἶναι ἐκεῖνο πού ἐνσαρκώνει τήν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ καί ἐν συνεχείᾳ τήν ἀποτυπώνει στόν ἄνθρωπο μέ ἀνεξίτηλη σφραγίδα. Τό Πνεῦμα εἶναι ἐκεῖνο πού καθιερώνει τήν ἄνθρωπο στήν βασιλική του ἀξιοπρέπεια καί τόν προσανατολίζει πρὸς τήν κλήση τῆς υἱικῆς ὑπακοῆς πρὸς τόν Πατέρα. Στίς μυσταγωγικές κατηχήσεις τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας τό θέμα τοῦ ὕδατος ὡς δοχείου Πνεύματος Ἁγίου ἔχει μιά πολύ σημαντική θέση. Ἡ συριακή παράδοση εἶναι ἐκεῖνη πού τό ἀναπτύσσει διεξοδικότερα. Τά ὕδατα γονιμοποιῶνται κυριολεκτικά ἀπό τό Πνεῦμα καί λαμβάνουν ἀπ' αὐτό τήν δύναμη νά παράγουν ὅ,τι ὁμοιάζει μέ ἐκεῖνο, δηλαδή πνευματικούς ἀνθρώπους. Τό Ἅγιο Πνεῦμα ἀγιάζει τά ὕδατα τοῦ βαπτίσματος, ὅπως ἀκριβῶς ἐπεφέρετο ἐπάνω στά ὕδατα τῆς Γενέσεως. «Τό Πνεῦμα τό Ἅγιο, τό ὁποῖο στήν ἀρχή ἐπλανᾶτο ἐπάνω ἀπό τά ὕδατα», λέγει ἕνας συριακός ὕμνος, «τά ἰκάνωσε νά γεννήσουν ἐν δόξῃ πνευματικούς ἀνθρώπους, τέκνα πνευματικά διά τόν Πατέρα» [...].

Στήν δημιουργική ὅμως ἐνέργεια, τό Πνεῦμα δέν προηγείται μόνον τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ, ἀλλά τόν ἀκολουθεῖ καί ἐξασφαλίζει τήν ἀπήχησή του. Ἔτσι ὁ Λόγος καί τό Πνεῦμα συγχρονίζονται στήν τάξη τῆς δημιουργίας. Ἡ Βίβλος τό ἐπιβεβαιώνει πλειστάκις: «Τῷ λόγῳ τοῦ Κυρίου οἱ οὐρανοί ἐστερεώθησαν καί τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ πᾶσα ἡ δύναμις αὐτῶν» (Ψαλμ. 32,6). Ἡ ἀκόμη: «ἐξαποστελεῖ τόν λόγον αὐτοῦ καί τήξει αὐτά (κρύσταλλα)· πνεύσει τό πνεῦμα αὐτοῦ, καί ρυήσεται ὕδατα» (Ψαλμ. 147,7). Πράγματι, Λόγος καί Πνεῦμα συμπορεύονται. Καί ἡ δύναμις αὐτή, ταυτόχρονα συνημμένη καί κοινή, τοῦ Λόγου καί τοῦ Πνεύματος στόν κόσμον, εὐρίσκεται στήν ζωή τοῦ ἀνθρώπου ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Στήν πτώση καί στόν χρόνο τῆς διδασκαλίας, τῆς θεραπευτικῆς προνοίας, τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ ἐσωτερική ἐκείνη φωνή, ἡ ὁποία καλεῖ ἀκούραστα τόν ἄνθρωπο στίς ρίζες του καί τοῦ ὑπενθυμίζει τόν προορισμό του. Ἐσωτερική φωνή πού ψιθυρίζει «Ἐλθέ πρός τόν Πατέρα» (ἄγιος Ἰγνάτιος Ἀντιοχείας), ἀνησυχία πού βασανίζει τόν ἄνθρωπο καί τοῦ ἐκριζώνει τό αἶσθημα τῆς αὐτάρκειάς του.

Τό ἐκτυφλωτικό φῶς τοῦ Θαβῶρ (πού προαναγγέλλει τό φῶς τῆς Ἀναστάσεως), ἡ ἀπαράμιλλη λευκότητα τῶν ἐνδυμάτων τοῦ Χριστοῦ, ἡ ἐκ νέου φωνή τοῦ Πατρός, ἡ νεφέλη πού χωρίζει τόν Ἰησοῦ ἀπό τούς Ἀποστόλους καί τούς ρίπτει περίτρομους στήν γῆ, εἶναι ἄλλες ἐνδείξεις τῆς παρουσίας τοῦ Πνεύματος, τῆς ἀκτινοβολίας του στόν Ἰησοῦ (καί ἀργότερα στούς ἁγίους). Ἐνόραση τῆς θείας δόξης καί τοῦ ἀνεσπέρου φωτός διά τοῦ ἐξαγνισμένου βλέμματος τῶν ἀποστόλων, πού προηγείται τῆς ἐνδόξου ἐνοράσεως τῆς βασιλείας στά σώματα τῆς δικῆς μας ἀναστάσεως. Τέλος, τό φῶς τῆς Ἀναστάσεως, πού προπορεύεται τοῦ ἄστρου τῆς αὐγῆς καί ἀνατρέπει τήν βαρειά ταφόπετρα, ἀνατέλλει ἐκ τοῦ βάθους τοῦ σφραγισμένου μνήματος τονίζει καί διευκρινίζει τήν παρουσία τοῦ Πνεύματος στόν Ἰησοῦ. Ὁ Σταυρός τοῦ χλευασμοῦ καί τοῦ θανάτου μετατρέπεται σέ ζωοποιό καί δεδοξασμένο ξύλο. Ὁ κενός εἰς τό ἐξῆς τάφος φωτίζεται καί φωτίζει εἰς τούς αἰῶνας τό δικό μας σκότος καί τήν κόλαση [...].

Ἰπάρχει ὅμως ἀκόμη μία περίοδος μοναδική στήν ἱστορία τῆς σωτηρίας, ὁ χρόνος δηλαδή πού μεσολαβεῖ μεταξύ τῆς Ἀναστάσεως καί τῆς Πεντηκοστῆς, οἱ πενήντα ὀλοφώτεινες ἡμέρες μιᾶς τελευταίας διδασκαλίας τοῦ ἀναστάντος Σωτῆρος. Εἶναι μιᾶ ἐποχή προσδοκίας καί σιωπῆς τῆς δημιουργίας ὅλης μπροστά στό κατώφλι αὐτό πού ἐτοιμάζεται νά διαβεῖ καί πού πρόκειται νά ἀλλάξει τό εἶναι τῆς: μιᾶ ἐποχῆ πού ἀναγγέλλει τό γίνεσθαι τῆς Ἐκκλησίας ὡς συνεχοῦς Πεντηκοστῆς, μέσα στό νέο φῶς πού ἀστράφτει ἐπάνω στήν κτίση καί τήν μεταμορφώνει ὀριστικά ἔσωθεν.

Ἐάν πρό τινος, στόν Ἰορδάνη, ἡ περιστερά μᾶς ἀπεκάλυψε τόν Ἀμνό καί τόν Νυμφίο, τόν δοῦλο τοῦ Θεοῦ τῶν μεσσιανικῶν χρόνων (καί αὐτή εἶναι ἡ συνεχῆς ἀποστολή τοῦ Πνεύματος, νά μᾶς ἀποκαλύπτει τό πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ καί δι' ἐκείνου νά μᾶς ὀδηγεῖ πρός τόν Πατέρα), εἰς τό ἐξῆς ὁ Υἱός εἶναι ἐκεῖνος πού στέλνει ἐκ τοῦ Πατρός τό Πνεῦμα, τόν Παράκλητο, ὁ ὁποῖος σκηνώνει μεταξύ μας καί εἶναι ἡ ζωή τοῦ κόσμου. Ἀμοιβαία ἀποστολή, διπλῆ μαρτυρία τοῦ Χριστοῦ ἐν Πνεύματι καί τοῦ Πνεύματος ἐν Χριστῷ: αὐτή εἶναι ἡ βασική ἀποκάλυψη τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Ἰησοῦ. Διπλή ἐνέργεια τοῦ Πατρός στόν κόσμον διά τοῦ Λόγου καί τοῦ Πνεύματος, τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Πνεύμα-

τος. «Αί δύο χεῖρες τοῦ Πατρὸς» ἐκτείνονται γιὰ νά ἐναγκαλισθοῦν τήν πεπτωκυῖα κτίση, καί κλείνουν γιὰ νά ὀδηγήσουν ἀνανεωμένη πρὸς τόν Πατέρα.

Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἔχει βαθειά συνείδηση καί συναίνεση, διὰ μέσου τῆς δισχιστικῆς παραδόσεώς της, ὅτι ἡ ἔλευση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τήν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς ἐγκαινιάζει γιὰ ὁλόκληρη τήν ἱστορία τοῦ ἀνθρώπου καί τοῦ κόσμου μιὰ νέα ἐποχή. Ἐκτοτε, ἀπό τήν Πεντηκοστή δηλαδή, ἡ Ἐκκλησία, καί μαζί της ὁλόκληρη ἡ κτίση, ὠδῖνουν ἐξ ὁδύνης τοκετοῦ, «μέχρις ὅτου ὁ Χριστός σχηματισθεῖ σέ κάθε ἕνα ἀπό μᾶς, μέχρις ὅτου ξανασυγκροτηθεῖ ὁ μοναδικός ἄνθρωπος, ὅποτε δι' ἐκείνου, ὁ κόσμος θά γίνει Σῶμα Θεοῦ, μέ μιὰ χριστολογική κοσμολογία».

Ἀπό τά μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας, ἡ μᾶλλον ἀπό τήν «παν-μυσταγωγία» τῆς Ἐκκλησίας ὡς προεκτάσεως τῆς θεανδρικότητος τοῦ Σωτῆρος, αἱ ζωοποιοί ἐνέργειες τοῦ Θεοῦ ὑπεισέρχονται στόν κόσμο. Ἀπό τίς πολλαπλές «εὐλογίες» τῶν φυσικῶν στοιχείων, τῶν ἐποχῶν, τῶν χώρων, ὁλόκληρη ἡ «φυσική» ζωή τοῦ ἀνθρώπου ἔχει σημαδευθεῖ μέ τό σῆμα τοῦ Σταυροῦ, μέ τήν πνοή τοῦ Πνεύματος. Ἡ δέηση τῆς Ἐκκλησίας ὑποβαστάζει τόν κόσμο, τόν ἐξορκίζει, ἐλευθερώνοντάς τον ἀπό τίς σκοτεινές δυνάμεις πού ζοῦν στό βαθύτερο εἶναι του. Οἱ «ἐπικλήσεις» τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, πού χαρακτηρίζουν τίς μυστηριακές πράξεις τῆς Ἐκκλησίας, ἐμφυσοῦν μυστικά σ' ὁλόκληρο τόν κόσμο τήν ἀρχέγονη δόξα. Ἡ ἀρμενική λειτουργία διακηρύττει: «Ὁ οὐρανός καί ἡ γῆ εἶναι γεμάτοι δόξα χάρις στήν ἐμφάνιση τοῦ Κυρίου καί Θεοῦ καί Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ, διότι διὰ τοῦ Πάθους του, κάθε δημιουργία ἀνανεώθηκε».

Τό μήνυμα τῆς Ἐκκλησίας στόν κόσμο, εἶναι μήνυμα ἐλπίδος καί βεβαιότητος. Ἡ ἱστορία τοῦ ἀνθρώπου εἶναι μιὰ περιπέτεια, στήν ὁποία ὁ ἴδιος ὁ Θεός ἐνέπλεξε τόν λόγο του, τήν ἀγάπη του, τήν πιστότητά του. Ὡστόσο στήν ἀνανέωση τοῦ κόσμου τίποτε δέν εἶναι ἐπικίνδυνο. Τό «μυστήριον τῆς ἀνομίας» (2 Θεσ. 2,7) καί τό μυστήριο τῆς ἀνανταπόδοτης ἀγάπης τοῦ Θεοῦ συναντῶνται στήν κονίστρα τοῦ κόσμου καί ἀκριβέστερα στήν καρδιά τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ὁποία εἶναι τό πεδίο τῆς πλέον κρίσιμης μάχης. Τά σκοτάδια τοῦ Ἄδη πού σκεπάζουν ἀκόμη τήν γῆ, ἔχουν πνευματικό χαρακτήρα καί ἀπορρέουν ἀπό τήν παρεκτραπέῖσα ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος στρέφει τά νῶτα στόν Δημιουργό του, προδίδει τήν βασιλική του κλήση νά καλλιεργήσει τόν κόσμο καί νά τόν ὀδηγήσει στόν Θεό [...].

Πεντηκοστή: Ἀπό τήν ὕλική στήν πνευματική καρποφορία

Σταύρου Γ. Γουλούλη,
Φιλολόγου, δρος Βυζαντινῆς τέχνης

ΗΕΒΡΑΪΚΗ Πεντηκοστή, ἑπτὰ ἑβδομάδες μετὰ τό Πάσχα, ἕνα μικρό ἰωβηλαῖο (ἑβδομάδων) σέ ἐτήσια βάση, ἦταν γιορτή τῶν καρπῶν τῆς νέας σοδειᾶς, χωρίς σύνδεση μέ λατρεῖες τῶν νεκρῶν (Ν. Βέλλας, *Ἑβραϊκή ἀρχαιολογία*, Ἀθῆναι 1984, σσ. 212-214. [Ἐθνικός κόσμος δεχόταν ὅτι ἡ νέα σοδειά ἐξασφαλιζόταν ἀπό τίς ψυχές τῶν προγόνων ἢ συνοπτικά τόν θεό τοῦ Κόσμου (Πλούτωνα), πάρεδρο μίας πλουτοδότρας Μητέρας θεῶν, Περσεφόνης κ.ἄ., πού παρεῖχε τόν τροφικό πλοῦτο]. Στά κείμενα τῆς Π. Διαθήκης ἀποφεύχθηκε ἐπίσημα σύνδεση μέ τή μαγεία, ἀποκρυφισμό, εἰδωλολατρία καί κυρίως τή μαντική πού ἀκολουθοῦσαν τή λατρεία τῶν νεκρῶν στόν Ἀρχαῖο Κόσμο (Πρβλ. τή Νέκυια τῆς Ὀδύσσειας). Ὁ Ἰεζεκιήλ βλέπει τήν «οἰκοδομική πόλεως» ὅπου εἰσέρχεται ἡ «δόξα Θεοῦ» (ἐγκαινία: κεφ. 40-43) στό 25^ο ἔτος τῆς αἰχμαλωσίας. Ἀπό τόν ναό αὐτό ὁ ποταμός τῆς ζωῆς (κεφ. 47-48) θρέφει τίς φυλές τοῦ Ἰσραήλ: ἄν ληφθεῖ ὑπόψη ἡ διπλή καρποφορία τῶν ἀγρῶν τῆς Ἀνατολῆς, συμβαίνει μετὰ ἀπό πενήντα ἐξάμηνα-σοδειές.

Οἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων περιγράφοντας τήν Πεντηκοστή, σκιαγραφοῦν συλλήβδην τά ἐγκαινία-καρποφορία τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, χωρίς εἰδική ἀναφορά στίς ψυχές τῶν προγόνων, ἐκτός τοῦ ὅτι στό κήρυγμα τοῦ Πέτρου ἐξαίρεται τό ἔργο τῶν ἱερῶν μορφῶν τῆς Π. Διαθήκης. Ὅπως στήν ἀγροτική παραγωγή ἡ τεχνική, ἡ

ἐμπειρία, τό πνεῦμα τοῦ ἀγρότη, εὐοδώνει τή σπορά καί καλλιέργεια τῶν ἀγρῶν, ἔτσι καί στήν Ἐκκλησία τό Ἅγιον Πνεῦμα ἐξασφαλίζει, μετὰ τή σπορά πού κατέθεσε ὁ Θεός Λόγος, ἔτοιμη τράπεζα μέ ὅλα τά ἀγαθά, τώρα πνευματικά, ὅπως ἡ γλωσσολαλία-στηριγμένη στίς γλώσσες τῶν προγόνων-καί ἡ προφητεία. Στό τέλος τοῦ 1^{ου} αἰ. ἡ Ἀποκάλυψη (κεφ. 20-22) παρουσιάζει τήν Καινή Ἱερουσαλήμ μετὰ τρεῖς ἑπτάδες πληγῶν, νά «κατεβαίνει» ταυτόχρονα μέ τήν Ἀνάσταση τῶν Ψυχῶν τῶν Δικαίων.

Οἱ Χριστιανοί στούς πρώτους μετὰ Χριστόν αἰῶνες συνέχισαν τήν παράδοση τῆς Πεντηκοστῆς, συνδέοντας ὑπό εἰδικές συνθήκες τήν τιμή τῶν ἡρώων τῆς πίστεως. Ἡ εὐχαριστιακή λατρεία –οἱ ἀγάπες– πού ἐτελεῖτο στούς τάφους τῶν Μαρτύρων, συνέβαινε γιά νά χαίρονται ὅλοι τήν τράπεζα τῆς πίστεως πού ὑπῆρχε, γιατί κάποιιοι δούλεψαν καί θυσίασαν θέλημα ἀκόμη καί ζωῆ. Ἔτσι, ἀμέσως μετὰ τήν Πεντηκοστή ἀρχιζε ἡ νηστεία πρὸς τιμὴν τῶν Μαρτύρων, μέ πρωτοκορυφαίους τοὺς Ἀποστόλους Πέτρο καί Παῦλο. Στό βυζαντινὸ τυπικὸ ἡ Πεντηκοστή γίνεται πλέον ταφικὴ γιορτὴ, ἀφοῦ συνάπτεται μέ τό Μ. Ψυχρὸσάββατο, ὅταν μνημονεύονται οἱ Δίκαιοι ἀπό δημιουργίας Ἀδάμ καί ἔξῃς, ὅλη ἡ ἁγιοπνευματικὴ Ἱστορία, ἐνῶ τήν ἐπόμενη Κυριακὴ τιμῶνται οἱ Ἅγιοι Πάντες.

Ἔτσι ἔγινε καινούργιο αὐτό πού ὑπῆρχε ἀπὸ τήν ἀρχή.

TINA ME ΛΕΓΟΥΣΙΝ ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΕΙΝΑΙ;

40. Ποιά εἶναι τά «παράδοξα ἔργα» τοῦ Ἰησοῦ;

Πρωτ. Κωνσταντίνου Παπαθανασίου,
Ἐφημ. Ἰ.Ν. Κοιμ. Θεοτόκου Παλαιοῦ Φαλήρου, Ἰ.Μ. Νέας Σμύρνης

ΤΗ ΜΑΡΤΥΡΙΑ τοῦ εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆ Ναζαρέτ ἦταν προφήτης δυνατός σέ ἔργα καί σέ λόγια ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καί ὀλόκληρου τοῦ λαοῦ, συμπληρώνει ὁ ἰουδαῖος ἱστορικός Ἰώσηπος λέγοντας ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἦταν «σοφός ἀνὴρ... παραδόξων ἔργων ποιητής, διδάσκαλος ἀνθρώπων... ὁ Χριστός οὗτος ἦν» (Ἰουδ. Ἀρχαιολογία, 18,3,3 § 63). Τά «παράδοξα ἔργα» τοῦ Ἰησοῦ εἶναι τά θαύματά του, πού παραδίδονται ἀπὸ τά Εὐαγγέλια καί τά ὅποια ἀποτελοῦν τό κέντρο τῶν «ἔργων» τοῦ Κυρίου.

α. Ἡ ὡς τώρα ἐνασχόλησή μας μέ τά ἱερά αὐτά κείμενα ἔχει ἐπισημάνει ὅτι βρισκόμαστε μπροστά σέ δύο παραδόσεις πού διακρίνονται μεταξύ τους, τῆ συνοπτική καί τὴν ἰωάννεια. Στὴ συνοπτικὴ παράδοση καταγράφονται τέσσερις τύποι διηγήσεων θαυμάτων: θεραπείες καί ἔξορισμοί (θαύματα θεραπειῶν), ἐπαναφορές στὴ ζωὴ (θαύματα ἀναστάσεων) καί θαύματα «ἐπὶ τῆς φύσεως».

β. Ἐναντι τοῦ πλήθους θαυμάτων, στὴν ἰωάννεια παράδοση καταγράφονται μόνο ἐπτὰ θαύματα στό ὀνομαζόμενο «βιβλίον τῶν σημείων» (κεφ. 1-12) καί ἓνα ἀκόμη στό παράρτημα (κεφ. 21). Ἀπὸ αὐτά μόνο δύο εἶναι παράλληλα τῶν συνοπτικῶν (ὁ πολλαπλασιασμός τῶν ἄρτων καί ὁ περίπατος πάνω στὴ λίμνη) καί διασώζει ἄλλα πέντε πού εἶναι ἄγνωστα στὴ συνοπτικὴ

παράδοση. Ὁ Ἰωάννης παραδίδει τρεῖς θαυματουργικὲς θεραπείες, μία ἀνάσταση καί τέσσερα θαύματα «ἐπὶ τῆς φύσεως».

γ. Τά θαύματα τῶν εὐαγγελικῶν διηγήσεων ἀποκαλύπτουν ἀφ' ἑνός μὲν τὴν ἱστορικὴ ἀξιοπιστία τῶν σχετικῶν διηγήσεων, ἀφ' ἑτέρου δέ φανεροῦν τὴν ἐσχατολογικὴ ἐποχὴ, πού ἐγκαινιάζεται μέ τὴν ἔλευση τοῦ Ἰησοῦ τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Στὴ συνοπτικὴ παράδοση τά θαύματα ὀνομάζονται «δυνάμεις» (Λκ. 10,13), «δυνάμεις τοιαῦται» (Μκ. 6,2) ἢ «πλεῖσται δυνάμεις αὐτοῦ» (Μτ. 11,20), διὰ τῶν ὁποίων κατανικᾶται ἀποτελεσματικὰ ἡ ἀσθένεια, ἡ ἁμαρτία καί ὁ θάνατος μέσα ἀπὸ μιὰ χριστολογικὴ προοπτικὴ. Στὴν ἰωάννεια παράδοση αὐτά ὀνομάζονται «ἔργα» (3, 21· 5, 20) ἢ καλύτερα «σημεῖα» ἢ «σημεῖα τοιαῦτα» (2, 11· 4, 54· 9, 16), δηλ. σημεῖα ἐσχατολογικά, πού προκαλοῦν τὴν ἐκπλήξη τῶν ἀνθρώπων καί φανεροῦν τὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ.

δ. Αὐτό πού εἶναι σημαντικό στίς ἀνωτέρω δύο εὐαγγελικὲς παραδόσεις εἶναι ἡ ἀνεξάρτητη καί πολλαπλὴ ἐπιβεβαίωση τῆς παράδοσης ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἦταν «ποιητὴς παραδόξων ἔργων», θαυματουργικῶν πράξεων καί θαυμαστῶν ἐνεργειῶν. Αὐτά πιστοποιοῦνται ἀπὸ αὐτόπτες μάρτυρες καί συνιστοῦν πλέον μέρος τῆς ἱστορικῆς παράδοσης γιὰ τὸν Ἰησοῦ, πού δέν ὑστερεῖ σέ σπουδαιότητα ἀπὸ τὴν παράδοση τῶν λόγων του.

«Καί προθέντες τά ἀντίτυπα τοῦ ἁγίου σώματος καί αἵματος τοῦ Χριστοῦ σου, σοῦ δεόμεθα, καί σέ παρακαλοῦμεν...»

Τοῦ Παναγιώτη Ἱ. Σκαλτσῆ,
Ἄναπλ. Καθηγητῆ Α.Π.Θ.

Η ΠΑΡΑΠΑΝΩ πρόταση εἶναι ἀπό τῆ Θ. Λειτουργία τοῦ Μ. Βασιλείου καί βρίσκεται ἀμέσως μετά τοὺς ἰδρυτικούς λόγους καί τό «τά σά ἐκ τῶν σῶν...». Τό ἐρώτημα πού τίθεται εἶναι μέ ποῖαν ἔννοια ὁ ἄρτος καί ὁ οἶνος χαρακτηρίζονται ὡς «ἀντίτυπα» τοῦ ἁγίου σώματος καί αἵματος τοῦ Χριστοῦ. Ὁ ὅρος αὐτός στή Θ. Εὐχαριστία μαρτυρεῖται ἀπό τά τέλη τοῦ 2^{ου} αἰ. στόν Εἰρηναῖο Λυῶνος¹, τόν 3^ο αἰ. στήν Ἀποστολική Παράδοση τοῦ Ἱππολύτου, λίγο ἀργότερα στίς Ἀποστολικές Διαταγές, στόν ἅγιο Κύριλλο Ἱεροσολύμων καί σέ πολλούς ἄλλους Πατέρες ὡς καί τήν ἐποχὴ τῶν Κολλυβάδων.

Τί σημαίνει ὅμως ἡ λέξη «ἀντίτυπο» στή Θ. Εὐχαριστία; Ὁ ἅγιος Μᾶρκος ὁ Εὐγενικός λέγει ὅτι τά προκείμενα καλοῦνται ἀντίτυπα, ὡς «τύπον τινά καί εἰκόνα φέροντα». Ὁ ἄρτος δηλαδή καί ὁ οἶνος εἶναι τύπος, εἰκόνα καί σύμβολο τῶν τιμίων δώρων πρὶν ὅμως τόν καθαγιασμό τους, «ὡς μήπω τετελεσμένα διὰ τῶν ρημάτων ἐκείνων». Τό ἴδιο τονίζεται καί στά Πρακτικά τῆς Ζ' Οἰκ. Συνόδου ὅταν ἀναφέρονται στόν ὅρο τοῦ Μ. Βασιλείου· «Ὡς πρό τοῦ ἁγιασθῆναι ἐκλήθη ἀντίτυπα, μετά δέ τόν ἁγιασμόν σῶμα κυρίως καί αἷμα Χριστοῦ λέγονται καί εἰσι καί πιστεύονται». Ὁ δέ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός σημειώνει

σχετικά· «Εἰ δέ καί τινες ἀντίτυπα τοῦ σώματος καί αἵματος Κυρίου τόν ἄρτον καί τόν οἶνον ἐκάλεσαν, ὡς ὁ θεοφόρος ἔφη Βασίλειος, οὐ μετά τό ἁγιασθῆναι εἶπον, ἀλλά πρὶν ἁγιασθῆναι αὐτήν τήν προσφοράν οὕτω καλέσαντες».

Εἶναι σαφές ὅτι ὁ ἄρτος καί ὁ οἶνος «πρό τῆς ἁγίας ἐπικλήσεως τῆς προσκυνητῆς Τριάδος, ἄρτος ἦν καί οἶνος λιτός». Προτυπώνουν ἔτσι αὐτό πού πρόκειται νά γίνουν, δηλαδή σῶμα καί αἷμα Χριστοῦ. Ὅταν καθαγιαστοῦν δέν εἶναι πλέον τύπος «ἀλλ' αὐτό τό σῶμα τοῦ Κυρίου τεθεωμένον, αὐτοῦ τοῦ Κυρίου εἰπόντος· Τοῦτο μοῦ ἐστίν, οὐ τύπος τοῦ σώματος, ἀλλά τό σῶμα· καί οὐ τύπος τοῦ αἵματος, ἀλλά τό αἷμα».

Πρέπει νά ἐπισημανθεῖ ὅτι τά Τ. Δῶρα χαρακτηρίζονται ὡς «ἀντίτυπα» ὀρισμένες φορές καί μετά τόν καθαγιασμό τους. Αὐτό δείχνουν οἱ παλαιότερες μαρτυρίες τῶν Εἰρηναίου Λυῶνος καί Κυρίλλου Ἱεροσολύμων. Στήν περίπτωση αὐτή τά καθαγιασμένα δῶρα θεωροῦνται ὡς «ἀντίτυπα τῶν μελλόντων». «Ἀντίτυπα δέ τῶν μελλόντων λέγονται –γράφει ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός– οὐχ ὡς μή ὄντα ἀληθῶς σῶμα καί αἷμα Χριστοῦ, ἀλλ' ὅτι νῦν μέν δι' αὐτῶν μετέχομεν τῆς Χριστοῦ θεότητος, τότε δέ νοητῶς διὰ μόνης τῆς θεάς».

29. Βασικά θέματα τῆς κατήχησης

Ἀλεξάνδρου Σ. Καριώτογλου,
Δρος Θεολογίας

ΣΤ. Ὁ Θεός Υἱός - Τό δεύτερο
πρόσωπο τῆς Ἀγίας Τριάδος

Βασικό σημεῖο τῆς κατηχητικῆς προσπάθειας ἀποτελεῖ τό θέμα τῆς Ἀνάστασης τοῦ Κυρίου. Κηρούσουμε Χριστόν Ἐσταυρωμένον καί Ἀναστάντα. Τό γεγονός τῆς Ἀνάστασης ἐκ νεκρῶν τοῦ β' προσώπου τῆς Ἀγ. Τριάδος εἶναι τό κομβικό σημεῖο τῆς πίστεώς μας. Κατά τόν ἅγιο Μάξιμο τόν Ὁμολογητή τό ἔργο τῆς σωτηρίας τοῦ κόσμου περιλαμβάνει τρεῖς βαθμίδες, τίς ὁποῖες ὁ ἴδιος ὁ Χριστός ἀποκατέστησε διαδοχικά στή φύση: «τό εἶναι», «τό εἶ εἶναι» καί «τό αἰε εἶναι». Ἡ α' ἔγινε δυνατή μέ τήν θεία ἐνσάρκωση, ἡ β' μέ τήν ἀφθαρτη θέληση τοῦ Χριστοῦ στήν ἐπίγεια ζωή Του, πού κατέληξε στό Σταυρό, καί ἡ γ' μέ τήν ἀφθαρσία τῆς φύσεως πού φανερώθηκε στήν Ἀνάστασή Του. Ὁ ἴδιος προσθέτει: «ὁ δέ τῆς ἀναστάσεως μνηθεῖς τήν ἀπόρρητον δύναμιν, ἔγνω τόν ἐφ' ᾧ τά πάντα προηγουμένως ὁ Θεός ὑπεστήσατο σκοπόν»¹, δηλ. «αὐτός πού ἔχει μνηθεῖ στήν ἀπόρρητη δύναμη τῆς ἀναστάσεως, ἔχει γνωρίσει τόν σκοπό γιά τόν ὁποῖο πρῖν ἀπό τήν ἀνάσταση ὑπέμεινε τά πάντα ὁ Θεός».

Ἐνας ἀπό τούς βασικούς σκοπούς τῆς κατήχησης εἶναι ἡ μύηση στήν ἀπόρρητη δύναμη τῆς Ἀναστάσεως τοῦ β' προσώπου τῆς Ἀγ. Τριάδος. Πρέπει νά ποῦμε ὅτι δέν πρόκειται γιά μύηση μέ τήν ἔννοια πού δίνουν οἱ ἄλλες θρησκείες ἢ

διάφορες ἰδεολογίες καί ἀπόκρυφες φιλοσοφίες, οἱ ὁποῖες χρησιμοποιοῦν τόν ὄρο αὐτό. Ἡ μύηση ἐδῶ, καί στήν Ἐκκλησία γενικότερα, ἔχει τήν ἔννοια τῆς βίωσης τοῦ γεγονότος τῆς Ἀναστάσεως στήν προσωπική ζωή τοῦ καθενός καί στή ζωή τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινότητος. Τή βραδιά τῆς Ἀναστάσεως ἡ Ἐκκλησία, κληρός καί λαός, δέν προσπαθεῖ νά πεισθεῖ γιά τό γεγονός διανοητικά, ἀλλά βιωματικά καί καλοῦνται οἱ πάντες νά γευτοῦν Χριστόν Ἀναστάντα: «Δεῦτε πόμα πῖωμεν καινόν, οὐκ ἐκ πέτρας τερατουργούμενον, ἀλλ' ἀφθαρσίας πηγῆν, ἐκ τάφου ὀμβρήσαντος Χριστοῦ, ἐν ᾧ στερεοῦμεθα» δηλαδή: «Ἐλάτε ποτό παράδοξο νά πιοῦμε· δέν βγαίνει ἀπ' τήν ἄγονη πέτρα θαυματουργικά, ἀλλ' ἀναβλύζει ἀπ' τήν πηγῆ τῆς ἀφθαρσίας, τόν τάφο τοῦ Χριστοῦ, πού κοντά του στέκουμε ἀκλόνητοι»².

Ἰδιαιτέρα ἐκφραστικά τοποθετεῖ σχετικά τό θέμα ὁ καθ. Γ. Πατρῶνος: «Ἡ βιβλική γλῶσσα καί στήν περίπτωση τῶν ἐμφανίσεων δέν ἐπιδέχεται καμιά «ἀπομύθευση», γιατί ἀκριβῶς ἡ ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ δέν εἶναι μῦθος καί δέν ἐμπίπτει στό χῶρο τῶν μυθικῶν φιλολογικῶν κατηγοριῶν καί διηγήσεων. Ἀλλά καί γιατί οἱ ἐμπειρίες αὐτές τῶν ἐμφανίσεων δέν εἶχαν ὑποκειμενικό χαρακτήρα, οὔτε ἡ ἀντικειμενικότητά τους ἦταν ὑπόθεση ἀποκλειστικά καί μόνο τῶν αἰσθήσεων τῆς παρούσας πραγμα-

τικότητας. Ἀντίθετα, ἐπαναλήφθηκαν πολλές φορές, ὑπό διάφορες συνθήκες, σέ προσωπική καί «κοινοτική» σχέση, κοινοποιήθηκαν, ἐπιβεβαιώθηκαν καί καταγράφηκαν μέ τή βοήθεια τῆς ἐκφραστικῆς, φιλολογικῆς καί θεολογικῆς τους γλώσσας τήν ὁποία διέθεταν τότε, καθῶς καί τῆς πίστεώς τους πού ξεπήδησε ἀπό τή σχέση τους μέ τό πρόσωπο καί τό ἔργο τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Πιστεύουμε, ὅτι μόνο μέσα στήν ἐκκλησιολογική καί μυστηριακή αὐτή πραγματικότητα εἶναι δυνατόν σήμερα ὁ ἄνθρωπος ν' ἀποδεχθεῖ καί νά κατανοήσει σωστά τό γεγονός τῆς Ἀνάστασης καί τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ στήν Ἐκκλησία καί στήν ἱστορία. Διότι, πράγματι, εἶναι πολύ δύσκολο νά κατανοηθεῖ ὀρθά ἡ ἀνάσταση ἀπό τόν σύγχρονο ἄνθρωπο καί νά βιωθεῖ σωστά ἀπό τό σύγχρονο πιστό, ἂν ἡ θεολογία καί τό κήρυγμα προσπαθοῦν νά ἐξηγήσουν τό γεγονός αὐτό μόνο ἱστορικά καί θεολογικά, ἔξω ἀπό τό πνεῦμα καί τήν ἀτμόσφαιρα τῆς λειτουργικῆς καί μυστηριακῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας. Τό κήρυγμα καί τό μήνυμα τῆς ἀνάστασης τοῦ Χριστοῦ, καί κατ' ἐπέκταση καί τῆς ἀνάστασης τοῦ ἀνθρώπου, ἀποκτᾶ οὐσιαστικό νόημα ἂν ἐνταχθεῖ καί κατανοηθεῖ στό ὅλο σωτηριολογικό μυστήριο τῆς θείας Οἰκονομίας. Διαφορετικά δέν ἔχει νόημα καί δέν γίνεται ἀποδεκτό»³. Μέ τόν Κατηχητικό του λόγο ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος προσπαθεῖ βιωματικά καί ἐμπειρικά νά μᾶς μύσει στόν μυστήριο

τῆς Ἀνάστασης: «Ὅλοι ἀπολαῦστε τό συμπόσιο τῆς πίστεως. Ὅλοι ἀπολαῦστε τῶν δωρεῶν τόν πλοῦτο. Κανείς νά μήν κλαίγεται γιά τή φτώχειά του, γιατί ἔφθασε ἡ κοινή Βασιλεία. Κανένας μή θρηνεῖ γιά τίς ἁμαρτίες του, γιατί συγχώρηση ἀπ' τόν τάφο ἀνέτειλε. Κανείς μή φοβᾶται τό θάνατο· γιατί μᾶς ἐλευθέρωσε τοῦ Σωτῆρα ὁ θάνατος. Ἐξαφάνισε τό θάνατο, ἐνῶ τόν κατεῖχε ὁ θάνατος. Ὁ Χριστός ἀναστήθηκε, καί ἡ ζωή ἐξουσιάζει»⁴. Ἔτσι οἱ ἀστοχίες τῆς ζωῆς, αὐτό πού ὀνομάζουμε ἁμαρτίες ξεπερνοῦνται καί συγχωροῦνται ἀπό τή στιγμή πού ὁ ἄνθρωπος ἀποφασίζει νά μυηθεῖ στό μυστήριο τῆς Ἀνάστασης, «ἡ πίστη στήν ἀνάσταση καί στή μορφή ζωῆς πού ἐπιβάλλει στούς ἀνθρώπους γίνεται μία πίστη βεβαία καί ἀσφαλής.

Ἡ πνευματική ζωή δέν εἶναι οὔτε ἁμαρτωλοκεντρική οὔτε θανατοκεντρική. Ἔχει ὡς κέντρο τήν ἀνάσταση καί τή δόξα. Ἡ ζωή τῆς θέωσης εἶναι ζωή ἀναστάσιμης χαρᾶς. Πρόκειται γιά ποιότητα ζωῆς. Αὐτή εἶναι μία νέα ἐμπειρία. Τό μυστήριο τῆς Ἀνάστασης δημιουργεῖ μία πρόσθετη βεβαιότητα ἀληθινότητας ζωῆς. Ὁ Χριστιανισμός προβάλλεται ἐδῶ ὡς ἀναστάσιμη ἐμπειρία ζωῆς. Καί ἡ παρούσα αὐτή βεβαιότητα εἶναι συγχρόνως ἀνοιχτή καί πρός τό μέλλον. Μία ζωή προσανατολισμένη μ' ἐλπίδα πρός τήν ἐσχατολογική τελειότητα εἶναι ζωή πού προσβλέπει τελικά πρός τή θέωση»⁵.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ, Κεφάλαια γνωστικά, 1.66, P.G. 90,1108 A-B.
2. Ἡ Ἁγία καί Μεγάλη Ἑβδομάδα, κείμενο καί μετάφραση Γ. Σούκης, ἐκδ. Ἀρμός, Ἀθήνα 2007, σ. 499.
3. ΠΑΤΡΩΝΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ Π., Ἡ ἱστορική πορεία

τοῦ Ἰησοῦ. Ἀπό τή φάτνη ὡς τόν κενό τάφο, ἐκδ. Δόμος, Ἀθήνα 1997, σ. 522-523, 629-630.

4. Ἡ Μεγάλη Ἑβδομάδα, ὀ.π., σ. 525.

5. ΓΕΩΡΓΙΟΥ Π. ΠΑΤΡΩΝΟΥ, Ἡ θέωση τοῦ ἀνθρώπου, ἐκδ. Δόμος, Ἀθήνα 1981, σ. 139.

Ἄρχιμ. Κυπριανοῦ Γλαρούδη,
Γραμματέως τῶν Συνοδικῶν Δικαστηρίων

«*Ἵμεῖς ἐστε τό φῶς τοῦ κόσμου*».

Στήν Ἀκολουθία τοῦ Ὁρθρου τῆς συγκεκριμένης Κυριακῆς μνημονεύσαμε τοὺς ἑξακόσιους τριάκοντα Ἁγίους Πατέρες, ἐπισκόπους, ἱερεῖς καί μοναχούς, οἱ ὅποιοι τό ἔτος 451 μ.Χ., ὅταν ἦταν αὐτοκράτωρ ὁ Μαρκιανός καί ἡ εὐλαβῆς γυναῖκα του ἡ Πουλχερία, βασιλεῖς πού διακρίνονταν προπάντων γιά τήν εὐαισθησία τῆς πίστεώς τους, ἀπεφάσισαν νά συγκροτήσουν τήν Τετάρτη (Δ') Οἰκουμενική Σύνοδο, γιά νά καταπολεμηθῇ ἡ αἵρεση τοῦ Μονοφυσιτισμοῦ καί ἔγινε ἡ Σύνοδος αὐτή στή Χαλκηδόνα. Ἡ Χαλκηδών ἀποτελοῦσε τότε προάστιο τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπέναντι ἀπό τήν πρωτεύουσα τοῦ Βυζαντίου. Ἐκεῖ εἶχε μαρτυρήσει ἡ Ἁγία Εὐφημία καί ὑπῆρχε τεράστιος ναός, τόν ὅποιον εἶχε οἰκοδομήσει ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος. Ἐκεῖ μέσα, λοιπόν, σ' αὐτόν τό ναό συγκεντρώθηκαν ἑξακόσιοι τριάντα Ἁγιοι Πατέρες καί μελέτησαν τά θέματα τῆς πίστεώς μας καί ἰδίως ὅ,τι ἀφορᾷ στό πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ μας. Αὐτή εἶναι ἡ Τετάρτη ἐν Χαλκηδόνι Οἰκουμενική Σύνοδος.

Ὁ ἐκκλησιαστικός ὅρος «*Πατήρ*» εἶναι συνυφασμένος μέ τήν θυσία γιά τήν Ὁρθοδοξία καί τήν ἀναίρεση τῆς αἰρέσεως. Πρός τιμήν αὐτῶν τῶν Πατέρων λοιπόν τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἡ Ἁγία μας Ἐκκλησία ψάλλει ὠραία ὀρθότατα τροπάρια ἤδη ἀπό τό βράδυ τῆς προηγουμένης, στόν Ἑσπερινό, καί τό πρωῖ τῆς Κυριακῆς αὐτῆς, π.χ. «*Τῶν Ἁγίων Πατέρων ὁ χορός...*» (Μηναῖον Ὀκτωβρίου, Κυριακή Ἁγίων Πατέρων, Δοξαστικό τῶν αἰνῶν), οἱ ὅποιοι συνῆλθαν καί μᾶς διέσωσαν τήν πίστη. Πρός τιμήν τους ὁμως ἀναγιγνώσκει καί τήν συγκεκριμένη Εὐαγγελική Περικοπή, τῆς Κυριακῆς αὐτῆς, ἀπό τήν ὁποία καί σταχυολογήσαμε τόν στίχο: «*Ἵμεῖς ἐστε τό φῶς τοῦ κόσμου*». Ἄν λοιπόν ἡ Ἐκκλησία μας σήμερα ὀνομάζει «*Φῶς*» τοὺς ἁγίους Πατέρες, εἶναι διότι μέ τόν ἀγῶνα τους καί τή μαρτυρία τους ἄφησαν τό φῶς τοῦ Χριστοῦ, τήν Ὁρθοδοξία, νά φωτίζη καί νά σώζη τόν κόσμο. Δέχθηκαν ὅλο τό Φῶς τοῦ Χριστοῦ καί τό πρόσφεραν στόν κόσμο, σέ ἀντίθεση μέ τοὺς αἰρετικούς, πού νοθεύουν τό

* Ζητοῦμε συγγνώμη ἀπό τοὺς ἀναγνώστες μας, διότι ἐκ παραδρομῆς, στό προηγούμενο τεῦχος ἀντί Κυριακῆς τῆς Πεντηκοστῆς, τέθηκε «*Κυριακή τοῦ Θωμᾶ*».

Φῶς τοῦ Χριστοῦ μέ τό δικό τους σκοτάδι. Μία τέτοια πίστη ἀποσπασματική καί τεμαχισμένη, ὅπως εἶναι ἡ πίστη τῶν αἱρέσεων, ὁδηγεῖ στήν πραγμάτωση ἑνός νόθου σώματος, πού δέν μπορεῖ νά εἶναι ἡ κιβωτός τῆς σωτηρίας πού σέ ὑπέρχονη πνευματική συνέχεια διασφαλίζει τίς προϋποθέσεις γιά ὅλους τοὺς ἀνθρώπους.

Ἡ φράση αὐτή τοῦ Κυρίου: «*ὕμεις ἐστε τό φῶς τοῦ κόσμου*» ἀποκαλύπτει τήν πνευματική μας συγγένεια μέ τό ἀρχέφωτον Φῶς, κατά τό κάλεσμά Του σ' ἐμᾶς, ἀλλά φανερώνει καί τήν δωρεά Του, σύμφωνα μέ τόν Μέγα Γρηγόριο τόν Θεολόγο, διότι ὅπως κήρυξε καί ὁ θεῖος Ἀπόστολος τῶν Ἐθνῶν Παῦλος στόν βράχο τῆς Ἀκρόπολης «*τοῦ γάρ καί γένος ἐσμέν*»! εἴμαστε ἀπό τό γένος Του, εἴμαστε ἀπό τήν γενιά Του! Εἴμαστε τῆς ἴδιας φύσης μέ τόν Θεάνθρωπο Ἰησοῦ μας Χριστό! Ἀφοῦ εἴμαστε υἱοί κατά χάριν, τέκνα φωτός, κλητοί, ἅγιοι ἐκλεκτοί, ὅπως μᾶς καλεῖ καί ὁ Ἀπόστολος Του! Ὅλες οἱ πτυχές τῆς ζωῆς μας καί οἱ δομές της μέσα στήν Ἐκκλησία φωτίζονται ἀπό τήν ζωοποιό χάρη τῆς χριστιανικῆς ἀληθείας. Τί ἦταν ὁ κόσμος, ὅταν ἡ Ἐκκλησία ξεκινοῦσε τήν πορεία της μέσα στήν ἱστορία; Μία εὐγλωττη εἰκόνα τῆς καταστάσεως τοῦ κόσμου καί τότε καί σήμερα, μᾶς δίνει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος στό ἡ κεφάλαιο τῆς πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολῆς του: «*Ἦτε ποτέ σκοτός, νῦν δέ φῶς ἐν Κυρίῳ*». Σάν φῶς στό σκοτάδι τοῦ κόσμου ἔλαμψε ἡ Ἐκκλησία. Ὅσοι δέχονταν ἐλεύθερα τήν κλήση της καί γίνονταν μέλη της, δεχόντουσαν τήν πίστη της καί τήν ζωή της. Ἐνωσαν οὐσιαστικά καί ὀργανικά τήν ζωή τους μέ τήν ζωή της καί ζοῦσαν μέ τήν ἀλήθεια

της. Αὐτή τήν ὀλοκληρωτική ἀλλαγὴ ἄλλωστε ζητοῦσε καί ζητᾶ πάντοτε ἡ Ἐκκλησία. Νά γίνη ὁ ἄνθρωπος καί ἡ ἀνθρώπινη κοινωνία «*καινὴ κτίσις*».

Ἄν λοιπόν ἡ Ἐκκλησία μας σήμερα ὀνομάζει «Φῶς» τοὺς ἁγίους Πατέρας, εἶναι γιατί μέ τόν ἀγῶνα καί τή μαρτυρία τους ἄφησαν τό Φῶς τοῦ Χριστοῦ, τήν Ὀρθοδοξία, νά φωτίζει καί νά σώζη τόν κόσμο. Δέχθηκαν ὄλο τό φῶς τοῦ Χριστοῦ καί τό πρόσφεραν στόν κόσμο, σ' ἀντίθεση μέ τοὺς αἱρετικούς, πού νοθεύουν τό φῶς τοῦ Χριστοῦ μέ τό δικό τους τό σκοτάδι. Καί αὐτό διότι διαθέτουν τήν τῶν αἱρέσεων, πού εἶναι πίστη ἀποσπασματική καί τεμαχισμένη, καί ὁδηγεῖ στήν πραγμάτωση ἑνός νόθου σώματος, πού δέν μπορεῖ νά εἶναι συνέχεια τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ στόν κόσμο, καί συνεπῶς οὔτε φανέρωση τοῦ Χριστοῦ στήν ζωή τοῦ Σώματός του, τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ φύση τοῦ φωτός εὐρίσκεται πάντοτε στό ἐπίκεντρο τῆς ἀνθρώπινης ἀναζήτησης καί συνδέεται ἄμεσα μέ τήν ἐπιστημονική ἐξέλιξη. Εἶναι συνώνυμο μέ τήν ζωή, τήν γνώση, τήν δημιουργία, Ὁ καινούργιος πλοῦτος τῶν γνώσεων σχετικά μέ τό φυσικό, τό «*κτιστό*» φῶς, διευρύνει ἀκόμα περισσότερο τοὺς συμβολισμούς γιά τίς ἐκπληκτικές ἐπιδράσεις τοῦ πνευματικοῦ φωτός στόν κόσμο. Ἡ πολυμορφία τῶν διεισδύσεων τοῦ φυσικοῦ φωτός ὅπως προβάλλεται ἀπό τήν σύγχρονη ἐπιστήμη, προωθεῖ τή σκέψη μας γιά νά συνειδητοποιοῦμε τίς μυστικές διεισδύσεις τοῦ φωτός τοῦ Χριστοῦ στήν πορεία τῆς Οἰκουμένης, ἀλλά καί τῆς προσωπικῆς μας ζωῆς σέ περιπτώσεις ποικίλων πειρασμῶν καί ζοφερῶν ἀδιεξόδων. Τό φῶς τοῦ κόσμου, ὁ Ἰησοῦς Χριστός, καθί-

σταται γνωστός καί οικεῖος, ὅπως τό φυσικό φῶς. Συγχρόνως, ὅμως, παραμένει ἀπρόσιτος καί ἀκατάληπτος ὡς πρός τήν οὐσία του. Ὁ Θεός ὀνομάζεται Φῶς κατά τίς ἐνέργειές Του, πού γίνονται ἀντιληπτές στούς ἀνθρώπους καί εἶναι μεθεκτές. Ἐνῶ ἡ οὐσία τοῦ Θεοῦ, ὅπως ἀναφέρει καί ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, εἶναι ἄγνωστη καί ἀμέθεκτη γιά τούς ἀνθρώπους.

Τό φῶς τοῦ Χριστοῦ «τό φωτίζον πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τόν κόσμον» εἶναι θεία δωρεά, ἡ ὁποία χαρίζεται στόν κάθε ἄνθρωπο κατά τή γέννησή του. Θά τολμούσαμε, λοιπόν, νά διαπιστώσουμε ὅτι μέσα στή συνείδηση τοῦ κάθε ἀνθρώπου ἐνυπάρχει ἕνα φωτόνιο ἀπό τό φῶς τοῦ Χριστοῦ, ἔστω καί ἄν ἔχει σκοτισθεῖ ἀπό τήν ἄγνοια καί τήν ἀδιαφορία. Κάθε τί εὐγενικό καί ἀληθινό στή σκέψη, στή συμπεριφορά, στή θρησκευτική ζωή τῶν ἀνθρώπων ἀποτελεῖ ἀνταύγεια ἀπό τό φῶς τοῦ Υἱοῦ καί Λόγου τοῦ Θεοῦ.

Ὁ Χριστός, ὄντας ὁ ἴδιος τό «φῶς τό ἀληθινόν» κάλεσε τούς μαθητές Του νά γίνουν καί οἱ ἴδιοι φῶς μέσα στόν κόσμο: «οὕτω λαμπάτω τό φῶς ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τά καλά ἔργα καί δοξάσωσιν τόν πατέρα

ὑμῶν τόν ἐν οὐρανοῖς». Συνδέει τή λάμψη τοῦ φωτός ὄχι μέ ἐκστατικές καταστάσεις, νεοπλατωνικοῦ ἢ ἰνδικοῦ τύπου, ἀλλά μέ τά καλά ἔργα. Ἀδιάκοπα ἀπορροφώντας καί διαχέοντας τό φῶς τοῦ Χριστοῦ ὁ κάθε πιστός καλεῖται νά ἐκφράζει τήν πίστη του μέ ἔργα διακονίας πρός ὅλους ἀνεξαιρέτως.

Τό ἐκ πρώτης ὄψεως λευκό χρωμα τοῦ φωτός, ὅπως εἶναι γνωστό, ἀποτελεῖ σύνθεση ἐπτά διαφορετικῶν χρωμάτων. Καί τό μεθεκτό φῶς τοῦ Χριστοῦ, στήν προσωπική καί κοινωνική ζωή, ἀναλύεται μέ πολλούς χρωματισμούς. Ἀπό αὐτό τό φάσμα τοῦ φωτός, οἱ χριστιανοί, ὡς «τέκνα φωτός», καλούμεθα νά ἐκδηλώνουμε ὅσο τό δυνατόν περισσότερες ἀποχρώσεις. Διότι εἶναι ἀπίστευτοι οἱ δρόμοι πού ἀνοίγει ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ γιά τή σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως εἶναι καί ἀναρίθμητοι οἱ τρόποι πού μπορεῖ νά ἐκφράσει κανεῖς τήν ἀντανάκλαση τοῦ θείου φωτός πού ἔχει μέσα του, ἐφ' ὅσον ζεῖ ἐν Χριστῷ, ὡς περίσσευμα ἀγάπης, πίστεως καί ἐλπίδος πρός ὅλους. Μᾶς λέγει ὁ Κύριος σήμερα ὅτι: «ὕμεις ἐστε τό φῶς τοῦ κόσμου». Εἶναι μία ὑπόμνηση εὐθύνης, μία ὀλοφώτεινη βεβαιότητα καί μία ἀδιάφραστη ἐλπίδα γιά ὅλους μας.

Ἑρμηνεία τῶν Ἁγίων Γραφῶν καί Αἵρεση Β΄

Ἄρχιμ. Αὐγουστίνου Γ. Μύρου,
Δρος Θ., Ἱεροκέρυκος

ΣΥΜΦΩΝΑ μέ τήν Ὁρθόδοξη διδασκαλία καί τό σταθερό φρόνημα τῆς μιᾶς Ἐκκλησίας, τό Ἅγιο Πνεῦμα συντελεῖ ἀφ' ἑνός μέν στήν κάθαρση, στόν φωτισμό καί στήν ἀπόκτηση τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐμπειρίας ἀπό τόν πιστό ἐρμηνευτή¹, ἀφ' ἑτέρου δέ στή ζωοποίηση τοῦ γράμματος τῶν Ἁγίων Γραφῶν καί στή σύνδεση τῶν λέξεων μέ τίς θεῖες πραγματικότητες². Μ' αὐτό τό φρόνημα ὁ Ὁρθόδοξος πιστός δέν διαβάζει μόνον ἰδιωτικά τίς Ἅγιες Γραφές, οὔτε ἀπλῶς ἐμπιστεύεται τόν «ἀλάθητο» ἡγέτη του, ἀλλά ἀκούει σέ κάθε Θεία Λειτουργία τά Βιβλικά ἀναγνώσματα ὡς μέλος τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ Σώματος καί ἀποδεχόμενος τήν ἐμπειρία τῶν ἁγίων, ὅπως τόσο εὐγλωττα τήν ἐκφράζει ἡ σχετική εὐχή: «Ἐλλαμψον ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, φιλόανθρωπε Δέσποτα, τό τῆς σῆς θεογνωσίας ἀκήρατον φῶς καί τοῦς τῆς διανοίας ἡμῶν διάνοιξον ὀφθαλμούς εἰς τήν τῶν εὐαγγελικῶν σου κηρυγμάτων κατανόησιν. Ἐνθεσ ἡμῖν καί τόν τῶν μακαρίων σου ἐντολῶν φόβον, ἵνα τάς σαρκικός ἐπιθυμίας πάσας καταπατήσαντες, πνευματικήν πολιτείαν μετέλθωμεν πάντα τά πρός εὐαρέστησιν τήν σήν καί φρονοῦντες καί πράττοντες»³. Ἀπαραίτητη προϋπόθεση γιά τήν ὀρθή κατανόηση τῶν Ἁγίων Γραφῶν εἶναι ὁ φωτισμός

τοῦ νοῦ καί τῆς καρδίας, ὁ ὁποῖος ἐπιτυγχάνεται μέ τήν κάθαρση καί τήν ἐπενέργεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος μέσα στό χῶρο τῆς μιᾶς ἀληθινῆς Ἐκκλησίας. Δικαιώνεται ἔτσι ὁ ἅγιος Ἱερώνυμος (4^{ος} καί 5^{ος} αἰ.), ἕνας μέγας ἐρμηνευτής τῶν Ἁγίων Γραφῶν, ὁ ὁποῖος ἀναφερόμενος στοῦς αἵρετικούς τῶν πρώτων χριστιανικῶν αἰώνων γράφει: «Ὁ Μαρκίων καί ὁ Βασιλείδης καί οἱ ἄλλοι αἵρετικοί δέν κατέχουν τό εὐαγγέλιο τοῦ Θεοῦ, καθόσον στεροῦνται τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἄνευ τοῦ ὁποῖου τό διδασκόμενον εὐαγγέλιον καθίσταται ἀνθρώπινον»⁴.

Οἱ αἵρετικοί, κυρίως οἱ τῶν προτεσταντικῶν παραφυάδων, ἰσχυρίζονται ὅτι ὁ καθένας ἀπό μόνος του μπορεῖ νά ἐρμηνεύει τήν Ἁγία Γραφή, χωρίς καμμία βοήθεια ἀπό τήν Ἐκκλησία. Τή θέση τους αὐτή τή δικαιολογοῦν μέ βάση τήν πίστη τους ὅτι ἡ Ἁγία Γραφή σημαίνει ἀκριβῶς ὅ,τι λέγει, ἀλλά καί ὅτι ὁ καθένας μόνος του φωτίζεται ἀπό τό Ἅγιο Πνεῦμα γιά νά βρεῖ τή σωστή ἐρμηνεία⁵. Ὁ ἰσχυρισμός αὐτός ἰσχύει καί γιά ἐκείνους πού θεωρητικά δέχονται ὅτι ἀκολουθοῦν τήν ἐρμηνεία τῆς Ἐκκλησίας γιά τίς Ἅγιες Γραφές, ἀλλά στήν πραγματικότητα δέχονται τήν ἐρμηνεία τοῦ «ἀλαθήτου» προκαθημένου τους, ἀφοῦ τό φρόνημα τῆς Ἐκκλησίας ἐκφράζεται ἀλάνθαστα

από αυτόν. Όμως μία προσεκτική και φωτισμένη μελέτη των Ἁγίων Γραφῶν, ὅπως μᾶς τήν διδάξαν οἱ ἅγιοι τῆς Ἐκκλησίας, ἀποδεικνύει ὅτι οἱ πεποιθήσεις αὐτές τῶν αἰρετικῶν ἀκυρώνονται ἀπό τούς ἴδιους τούς Γραφικούς λόγους. Ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἐκφράζεται μέ σαφήνεια γιά τό θέμα, ὅταν γράφει: «τοῦτο πρῶτον γινώσκοντες, ὅτι πᾶσα προφητεία γραφῆς ἰδίας ἐπιλύσεως οὐ γίνεται»⁶. Εἶναι ἐπομένως ἀπαραίτητο νά ἀναζητηθεῖ ἕνα σταθερό καί ἐγγυημένο κριτήριον ἐρμηνείας. Γι' αὐτό ὁ Μ. Ἀθανάσιος θεωροῦσε ὡς ὑπέρτατη ἀρχή ἐρμηνείας τῶν Ἁγίων Γραφῶν τόν «κανόνα τῆς πίστεως». Θεωροῦμε ὅτι ὁ ἱερός πατήρ ὡς πίστη δέχεται τήν ἀλήθεια πού φυλάσσεται ἀκέραια στή συγκεκριμένη μία, ἁγία, καθολική καί ἀποστολική Ἐκ-

κλησία. Αὐτή ἡ ἀπό αἰῶνες ζῶσα ὑπαρξη, τό ἀθάνατο ἐκκλησιαστικό Σῶμα τοῦ Χριστοῦ⁷, ἔχει τήν δική της διάνοια, τόν «νοῦν Χριστοῦ». Πρόκειται δηλαδή γιά τό ἐκκλησιαστικό φρόνημα, τό ὁποῖο ταυτίζεται μέ τό φρόνημα τοῦ Χριστοῦ, καί γίνεται ὁ «κανών», δηλαδή ὁ ὁδηγός μας γιά τήν ὀρθή ἐρμηνεία τῶν Ἁγίων Γραφῶν. Αὐτός ὁ ἀπαραίτητος ἐρμηνευτικός κανόνας εἶναι ἄγνωστος στούς αἰρετικούς, μέ ἀποτέλεσμα νά τούς λείπη ἡ πιό βασική προϋπόθεση γιά τήν ὀρθή ἐρμηνεία. Γι' αὐτό ὁ Μ. Ἀθανάσιος, ὅταν ἀντιμετώπιζε τούς ἀρειανούς μέ ἀναφορά στίς Ἁγίες Γραφές, στίς προσωπικές αἰρετικές τους γνώμες ἀντιπαρέθετε τήν «ἐκκλησιαστικήν διάνοιαν»⁸, δηλαδή τό φρόνημα τῆς αἰωνόβιας Ἐκκλησίας γιά τήν ἐρμηνεία τῶν Ἁγίων Γραφῶν.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Βλ. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ, *Περί τοῦ βίου Μωυσέως* (ἐκδ. J. Danielou, *Gregoire de Nysse, La vie de Moise, 3^e edn., Sources chretiennes 1 ter. Paris 1968*), 2,154.5, «τοῦτο δέ ἐστί, τό διά πάντων καθαρεῦσαι δεῖν τόν μέλλοντα προσβαίνειν τῇ τῶν νοητῶν θεωρία ὡς καί ψυχῇ καί σώματι... καί διανοίᾳ... καθαρὸν εἶναι καί ἀκηλίδωτον».
2. Γ. ΦΛΟΡΟΦΣΚΥ, Ἁγία Γραφή, Ἐκκλησία, Παράδοσις, σ. 22, «Ἡ μαρτυρία τοῦ Πνεύματος ζωογονεῖ τίς γραπτές λέξεις. Δέν ἐννοοῦμε βέβαια τόν ἕκτακτο φωτισμό ὠρισμένων ἀτόμων ἀπό τό Ἅγιο Πνεῦμα, ἀλλά κυρίως τή μόνιμη βοήθεια τοῦ Πνεύματος πρὸς τή Ἐκκλησία, ἡ ὁποία εἶναι “στῦλος καί ἐδραίωμα τῆς ἀληθείας”, Α' Τιμ. 3,15».
3. ΑΓ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, *Θεία Λειτουργία*.
4. *In Galat. I (1:1-2)*, PL 26,322 B-C, «Marcion et Basilides et ceterae haereticorum pestes non habent Dei Evangelium; quia non habent Spiritum Sanctum, sine quo humanum fit Evangelium, quod docetur».
5. Βλ. FRANK SCHAEFFER (πρώην εὐαγγελικοῦ προτεστάντη), *Χορεύοντας Μόνος*, σ. 26, «Δέν χρειάζομασταν ἄλλη ἐρμηνεία ἀπό ἐκείνη, μέ τήν ὁποία ἐμεῖς οἱ ἴδιοι ἀποκρουπτογραφοῦσαμε τό μήνυμα τῶν Γραφῶν... Τεῖναμε νά ἀπορρίψουμε τήν ἀρχαία χριστιανική πίστη ὅτι τό ἅγιο Πνεῦμα καθοδηγεῖ τήν Ἐκκλησία. Ἀκόμη διακηρύταμε μέ ἀρετή εὐκολία ὅτι εἴχαμε τήν καθοδήγηση τοῦ ἁγίου Πνεύματος σ' ἕνα προσωπικό-ὑποκειμενικό ἐπίπεδο».
6. Β' Πέτρο, 1,21.
7. ΣΤ. ΣΑΚΚΟΥ, «Οἱ ἐπιζῶντες μάρτυρες τῆς Ἀναστάσεως», περιοδικό Ἀπολύτρωσις (Θεσσαλονίκη) 1971, σ. 49.
8. *Κατά Ἀρειανῶν* 1,43-44, PG 26,100-104.

Τό Τυπικόν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ὡς βάσις τοῦ τυπικοῦ τῶν Διπτύχων

Διονυσίου Ἀνατολικιώτου,
δρος μουσικολόγου-τυπικολόγου

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΟΧΗ πού ὁ αἰίδιμος Ἐμμανουήλ Φαρλέκας ἐξέδιδε τό «Ἐγκόλπιον Ἐκκλησιαστικόν Ἡμερολόγιον» (1924-1953) καί συνέτασσε τό ἐμπεριεχόμενο σύντομο τυπικό κάθε ἔτους, ὡς βάσις του εἶχε τό Τυπικόν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας (Τ.Μ.Ε.), τό ὁποῖο εἶχε διορθώσει, συμπληρώσει καί ἀνασυντάξει ὁ πρωτοφάλης Γεώργιος Βιολάκης σέ συνεργασία μέ δύο ἐπιτροπές τοῦ Οἴκουμενικοῦ Πατριαρχείου, καί εἶχε ἐκδοθῆ τό 1888 ἀπό τό Πατριαρχικόν Τυπογραφεῖον στήν Κωνσταντινούπολι. Πρέπει νά σημειωθῆ ἐδῶ ὅτι δέν εἶναι ἀπίθανο ὁ Ε. Φαρλέκας νά εἶχε γνωρίσει προσωπικῶς τόν Γ. Βιολάκη καί νά τόν εἶχε ἀκούσει ψάλλοντα στόν ναό τοῦ ἀγίου Γεωργίου στό Φανάρι, ἀφοῦ ὁ τελευταῖος ἦταν ἀκόμη ἐν ἐνεργείᾳ στό πατριαρχικό ἀναλόγιο (μέχρι τό 1905), τήν ἐποχή πού ὁ Φαρλέκας βρισκόταν στήν Κωνσταντινούπολι. Τόσο ἡ μικρασιατική καταγωγή τοῦ Ε. Φαρλέκα ὅσο καί ἡ διαμονή του στήν Πόλι καί ἡ πιθανή γνωριμία του μέ τόν Γ. Βιολάκη ἐξηγοῦν τό γεγονός ὅτι στίς μουσικές ἐκδόσεις τοῦ πρώτου εἶναι ἐμφανής ἡ ἐπίδρασις ἀπό τό ἔργο τοῦ πολιοῦ πρωτοφάλου. Εἶναι ἐπομένως εὐνόητον ὅτι ὁ Ε. Φαρλέκας καί στήν σύνταξι τῶν ἐτησίων τυπικῶν ὁδηγῶν του στάθηκε μέ σεβασμό ἀπέναντι στό Τ.Μ.Ε. καί στηρίχτηκε σ' αὐτό. Ὁ ἴδιος μάλιστα χαρακτήριζε τό

Ἐγκόλπιον Ἐκκλησιαστικόν Ἡμερολόγιον ὡς «οἰονεῖ ἐπιτομήν τῶν διατάξεων τοῦ Μεγάλου Τυπικοῦ τῆς Ἐκκλησίας», ἐνῶ σέ κάθε σελίδα τοῦ Ἡμερολογίου ὑπῆρχε παραπομπή στίς οἰκειές παραγράφους τοῦ Τ.Μ.Ε.

Ἀπό τό 1954 ἡ ἐκδοσις τοῦ Ε. Φαρλέκα γίνεται πλέον τό ἐπίσημο «Ἡμερολόγιον» (καί ἀργότερα «Δίπτυχα») τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Σέ κάθε εὐκαιρία ἡ Ἱερά Σύνοδος φροντίζει νά ἐπισημαίνῃ ὅτι τό Τ.Μ.Ε. εἶναι τό ἐπίσημο τυπικό της καί ὅτι τό τυπικολογικό μέρος τοῦ Ἡμερολογίου/Διπτύχων στηρίζεται πάντοτε στό Τ.Μ.Ε. Ἔτσι ἡ συνοδική ἐγκύκλιος 879/27-8-1956 ρητῶς ἀναφέρει ὅτι «σήμερον ἡ ἀγιωτάτη Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἔχει ἐν χρήσει τό Τυπικόν τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας (Γεωργίου Βιολάκη)..., ὡς καί αἱ λοιπαί ἐπί μέρους Πατριαρχικαί καί Αὐτοκέφαλοι Ἐκκλησίαι». Στό Ἡμερολόγιον τοῦ 1960 ἡ ἀρμόδια συνοδική ἐπιτροπή διευκρίνιζε ὅτι «σκοπός τῆς ἐκδόσεως τοῦ Ἡμερολογίου, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τό τυπικολογικόν μέρος αὐτοῦ, εἶναι οὐχί βεβαίως ἡ ἀχρηστευσις ἢ ἡ κατάργησις τοῦ Τ.Μ.Ε.,... ἀλλά ἡ πιστή ἐφαρμογή αὐτοῦ, ἡ ἀναπλήρωσις ἐλλειπουσῶν ἐν τῷ Τυπικῷ διατάξεων λόγω τῆς διαρρυθμίσεως τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἡμερολογίου, καί ἡ εἰς αὐτάς προσαρμογή τοῦ Κυριακοδρομίου καί Πασχαλίου».

Τό Τ.Μ.Ε. παραμένει καί σήμερα βεβαίως ἡ βάση τοῦ τυπικοῦ τῶν Διπτύχων. Ἐν καί τό 2006 ἡ «Ἀποστολική Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» ἐξέδωσε τό «Σύστημα Τυπικοῦ», μία μνημειώδη ἐργασία τοῦ Πρωτοπρεσβυτέρου Κωνσταντίνου Παπαγιάννη, ὁ ὁποῖος γνωρίζει ἴσως ὅσον οὐδείς ἄλλος τήν τάξι τῆς λατρείας καθῶς καί τά σύγχρονα καί τά παλαιότερα τυπικά, ἐν τούτοις δέν εἶναι ἐπίσημο τυπικό τῆς Ἐκκλησίας, ἄρα οὔτε καταργεῖ οὔτε ἀντικαθιστᾷ τό Τυπικόν Βιολάκη. Στόν πρόλογο τοῦ Συστήματος Τυπικοῦ (σ. 8) διευκρινίζεται ῥητῶς ὅτι «τό ἔργον τοῦτο, καρπός μακρᾶς πείρας καί πολυετοῦς ἐργασίας, οὐδόλως ἀποσκοπεῖ εἰς τήν κατάργησιν τοῦ ἰσχύοντος Τυπικοῦ τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, τό ὁποῖον ἔχει θέσει ὡς κυρίαν βάσιν καί πηγὴν ὁ συντάκτης, ἀλλά μᾶλλον εἰς τήν βελτίωσιν καί συμπλήρωσιν αὐτοῦ», ἐνῶ καί ὁ ἴδιος ὁ συγγραφεύς στά προλεγόμενα (σ. 18) μᾶς πληροφορεῖ ὅτι τό Σύστημα Τυπικοῦ «εἶναι μὲν πλήρες τυπικόν, δέν εἶναι ὅμως τό ἐπίσημον τυπικόν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἢ ἄλλης τινός οὔτε ἀποσκοπεῖ εἰς τήν κατάργησιν τοῦ ἰσχύοντος Τυπικοῦ τῆς τοῦ Χριστοῦ Μ. Ἐκκλησίας, ἀλλ' εἰς τήν συμπλήρωσιν καί βελτίωσιν αὐτοῦ».

Βλέπουμε ὅτι ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἀπ' ἑνός μὲν τονίζει ὅτι τό Τ.Μ.Ε. εἶναι τό ἐπίσημο τυπικό τῆς, ἀπ' ἑτέρου δέ μέ πολὺ διάκρισι ἀναγνωρίζει ὅτι στά περιεχόμενά του ὑπάρχουν ἐλλείψεις καί ἀτέλειες καί ὅτι ἐπομένως θά πρέπει κάθε διάταξι τοῦ Τ.Μ.Ε. νά ἐρμηνεύεται μέ προσοχή καί νά περνᾷ τήν βάσανο τοῦ ἐπιστημονικοῦ ἐλέγχου. Αὐτό συμβαίνει, διότι τόν 19ο αἰῶνα κατά τόν ὁποῖο συντάχτηκε τό Τ.Μ.Ε. οὔτε ἡ ἔρευνα τῶν λειτουργικῶν πηγῶν εἶχε ἀναπτυχθῆ τόσο ὅσο ἀργότερα

οὔτε ἡ λειτουργική πράξις τῆς Ἐκκλησίας εἶχε μείνει ἀλώβητη ἀπό τίς μακραίωνες περιπέτειες τοῦ γένους (φραγκοκρατία, τουρκοκρατία).

Ἐκτός ἀπό τήν Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἐτήσιο τυπικό ἐκδίδουν τόσο τό ἴδιο τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο ὅσο καί ἡ Ἐκκλησία τῆς Κύπρου, ἡ ἱερά Μονή Σινᾶ, κατὰ καιρούς δέ καί ὠρισμένοι ἰδιῶτες. Ὅσα ἀναφέρθηκαν προηγουμένως γιά τό Τ.Μ.Ε. ὡς βάσιν τοῦ ἐτήσιου τυπικοῦ ἰσχύουν καί ἐδῶ. Στίς 117 ὑποσημειώσεις τοῦ Ἡμερολογίου τοῦ Οἰκ. Πατριαρχείου (Η.Ο.Π.) τοῦ ἔτους 2013 συχνά γίνονται παραπομπές στό Τ.Μ.Ε. τοῦ 1888. Στό «Ἐορτολόγιον Ἐκκλησίας Κύπρου – Τυπικά Διατάξεις» σημειώνεται σέ ἐμφανές σημεῖο ὅτι «ἡ παροῦσα Τυπική Διάταξις ἐγένετο βάσει τοῦ Τ.Μ.Ε.». Ἀλλά καί στίς ὑπόλοιπες ἐκδόσεις δηλώνεται ὅτι τό ἐτήσιο τυπικό τους συντάσσεται «κατά τό Τυπικόν τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας».

Διαπιστώνουμε λοιπόν ὅτι χάρις στήν διόρθωσι καί ἀναθεώρησι τοῦ Τυπικοῦ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ἀπό τόν Γεώργιο Βιολάκη, παρά τίς ὅποιες ἐλλείψεις καί ἀδυναμίες πού ἔχει κάθε ἀνθρώπινο ἔργο καί παρά τίς σημαντικές λειτουργικές ἐξελίξεις στήν διάρκεια τοῦ 20οῦ αἰῶνος, ἡ ἐκδοσις τοῦ 1888 συνεχίζει νά εἶναι τό ἰσχύον Τυπικόν τῆς Ἐκκλησίας, παραμένει δέ ἐπί 125 ἔτη σημεῖο ἀναφορᾶς καί κριτήριον κάθε ἄλλης τυπικολογικῆς μελέτης ἢ βοηθήματος. Οἱ νεώτεροι συντάκτες εἴτε ἐτησίων εἴτε πλήρων τυπικῶν ἐργάστηκαν ἔχοντας ὡς ἀπαραίτητο ὀδηγό τό Τυπικόν Βιολάκη «ἀνά χειρᾶς», καί βάσει αὐτοῦ προχώρησαν στήν ἐξέτασι τῶν νεωτέρων τυπικολογικῶν περιπτώσεων, ἔδωσαν ὧθησι στίς λειτουργικές μελέτες καί διευκρίνισαν διάφορα ζητήματα τυπικοῦ.

Παράδοση και εξέλιξη λειτουργικῶν ἱερῶν ἀμφίων (γ')

(†) Ἰωάννου Φουντούλη,
Καθηγητοῦ Θεολογικῆς Σχολῆς Α.Π.Θ.

ΕΝΑ ΕΞ ΙΣΟΥ ἂν μή καί περισσότερο κραυγαλέο παράδειγμα εἶναι ἡ χρήση τῆς μίτρας. Τό κάλυμμα τῆς κεφαλῆς τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης καί Ἀλεξανδρείας, καί στίς δύο περιπτώσεις μή προερχόμενο ἀπό τήν ἀρχική παράδοση, ὅπως καί ἡ συναξαριστική παράδοση τό ὑποδηλώνει, ἀποδίδοντας στόν Μέγα Κωνσταντῖνο τήν παρὰχώρηση τῆς μίτρας –τιάρας– στέμματος στόν πάπα Ρώμης Σίλβεστρο καί στόν Ἅγιο Κύριλλο Ἀλεξανδρείας τήν χρήση παπικοῦ καλύμματος στήν ἐν Ἐφέσῳ Σύνοδο ὡς ἀντιπροσώπου τοῦ πάπα, τό κάλυμμα λοιπόν αὐτό τῆς κεφαλῆς τῶν Ρώμης - Ἀλεξανδρείας ἄρχισε μετὰ τήν ἄλωση τῆς Κωνσταντινουπόλεως νά διαδίδεται καί τελικῶς νά γενικεύεται σ' ὅλους τοὺς ἐπισκόπους. Εἶναι γνωστά καί τεκμηριωμένα ἱστορικῶς αὐτά καί δέν θά ἐπιμείνουμε. Τά ἐρωτήματα καί οἱ ὑποτιθέμενες ἀπαντήσεις ἔχουν διατυπωθεῖ λίγο πιά ἐπάνω, ὅταν ὁ λόγος ἦταν περί σάκου. Δέν θά τά ἐπαναλάβουμε.

Γενικῶς γιά τήν λειτουργική ἀμφίεση τοῦ ἱεροῦ κλήρου ἔχουμε τό μεγάλο πλεονέκτημα ἀνατρέχοντας στήν παράδοση νά μή στηριζόμαστε μόνο σέ φιλολογικές πηγές, ὅπως συμβαίνει σέ ἄλλους τομεῖς τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς καί ἰδιαίτερα τῆς λατρευτικῆς τάξεως καί παραδόσεως. Ἡ μή ἐπικράτηση τῆς εἰκονομαχίας ἦταν ἐν προκειμένῳ ἀληθινή «σωτηρία», κατὰ τό λε-

γόμενο. Οἱ τοιχογραφίες, οἱ φορητές εἰκόνες, οἱ μικρογραφίες τῶν χειρογράφων καί οἱ ἄλλες παραστάσεις σέ ἔργα μικροτεχνίας ἀποτελοῦν ἄριστους ὀδηγούς γιά τή γνώση τῆς μορφῆς τῶν ἀμφίων κατὰ τίς διάφορες ἐποχές. Ἡ καταπληκτικῆς θεολογικῆς συλλήψεως παράσταση τῶν λειτουργούντων πατέρων - ἀρχιερέων στήν ἀψίδα τοῦ ἱεροῦ βήματος, τῶν οἰονεῖ συλλειτουργούντων μέ τοὺς συγχρόνους μας λειτουργοὺς τοῦ ἱεροῦ θυσιαστηρίου, ὅπως καί ὅλες οἱ μνημονευθεῖσες ἀνωτέρω ἀπειράριθμες ἀπεικονίσεις διακόνων, ἱερέων καί ἀρχιερέων στίς ἱερές εἰκόνες, παρὰ τήν ἐνδεχομένως ἀρχαικότητά τους, ἀποτελοῦν ὅπωςδῆποτε πρότυπα πρὸς μίμηση, ἕνα εἶδος ἱερῶν ἀρχετύπων, ἡ ἀπομάκρυνση ἀπὸ τὰ ὅποια δηλώνει ὅτι κάτι δέν πορεύεται ὀρθά. Ἀποτελοῦν μιὰ ἄφωνη, ἀλλά κραυγαλέα μαρτυρία, κατὰ τό «οἱ λίθοι κεκράζονται» –ἐδῶ «οἱ εἰκόνες καί οἱ τοῖχοι κεκράζονται»–, πού μᾶς ἀνακαλεῖ στήν τάξη, βιώντας καί λέγοντας ὅτι πρέπει νά εἴμαστε συνεχιστές αὐτῆς τῆς παραδόσεως ὄχι μόνο στά εὐκόλα καί μεγαλόστομα λόγια, ἀλλά στόν δύσκολο δρόμο τῶν ἔργων τῆς λειτουργικῆς πράξεως.

Μέ βάση τίς φιλολογικές, ἀλλά καί τίς εἰκαστικές μαρτυρίες ἐξετάζοντας τήν σημερινή πραγματικότητα, διαπιστώνουμε συγκριτικῶς τίς σημαντικές, ἀλλά καί τίς

λεπτομερειακές αλλαγές πού ἐπῆλθαν μέ τήν πάροδο τῶν αἰώνων στήν λειτουργική ἀμφίεση. Ἐάν συγκρίνουμε ἐπί παραδείγματι μία σεμνοτάτη καί ἱεροπρεπεστάτη μορφή ἀγίου τῶν νεωτέρων χρόνων, τόν ἅγιο Νεκτάριο, ὅπως εἰκονίζεται στίς εἰκόνες του μέ τήν σύγχρονη ἀρχιερατική στολή, ἤ καί ἕναν σύγχρονο λειτουργοῦντα ἀρχιερέα πρὸς ἕνα οἰκουμενικό ἅγιο, πού εἰκονίζεται νά λειτουργεῖ στήν ἀψίδα τοῦ ἱεροῦ, δέν θά ἀναγνωρίσουμε εὐκόλα τήν συνέχεια τῆς παραδόσεως. Μιλήσαμε ἤδη γιά τόν σάκκο, τήν πλάτυνση τοῦ ὠμοφορίου, τήν μίτρα, τά ἐγκόλπια, τήν ποιμαντορική ράβδο, ἀκόμα καί τό σχῆμα καί τόν τρόπο πού φορεῖται τό ἐπιγονάτιο. Στήν ἱερατική ἀμφίεση οἱ διαφορές ἀπό τήν ἀρχαία παράδοση εἶναι ἐπουσιώδεις· ἄν τό φελόνιο εἶναι κατά τό ἐμπρός μέρος μακρύτερο ἢ γιά πρακτικούς λόγους πιό κοντό, ἄν τό ἐπιτραχήλιο ἀποτελεῖται ἀπό δύο ἐλεύθερες λωρίδες ἢ ἄν ἐνώνονται ἢ καί συναιροῦνται σέ μία, ἄν τό ἐπιγονάτιο εἶναι μαλακό ἢ σκληρό. Τήν ἴδια ἐξέλιξη μπορούμε νά παρακολουθήσουμε καί στά σωζόμενα σέ μουσεῖα ἢ σέ σκευοφυλάκια μονῶν ἱερά ἄμφια.

Ἐκεῖνο ἐξ ἄλλου πού φαίνεται νά ἐνοχλεῖ σήμερα πολλούς ἀνθρώπους –δέν ἐνδιαφέρει ἄν ἀπό εἰλικρινῆ διάθεση ἢ ἀπό μή καλή πρόθεση– δέν εἶναι ἡ χρησιμοποίηση ἀμφίων κατά τήν θεία λατρεία ἢ ἡ μορφή τους καί τό παραδοσιακό τους σχῆμα, ἀλλά ἡ χλιδή καί ἡ πολυτέλεια πού ἐκφράζεται μ' αὐτά. Κι αὐτά, εἴτε εἶναι

ὄντως πολύτιμα, πού συνήθως χονδρικοῦς κοστολογοῦνται ἀπό τίς ἐφημερίδες καί τά περιοδικά ὡς «μεγίστης ἀξίας» καί ὑποθέσεις πολλῶν ἑκατομμυρίων, εἴτε, τό χειρότερο, εἶναι εὐτελοῦς ἀξίας, ἀλλά ἄθλιες ἀπομιμήσεις χρυσοῦφάντων καί ἀργυροῦφάντων ὑφασμάτων μέ ψευδομαργαροκεντήματα, ἀπομιμήσεις δῆθεν πολυτίμων λίθων μέ στράς διακοσμήσεις. Κυρίως φαίνεται ὅτι ἐνοχλεῖ ἡ διαρκῆς ἐναλλαγή ἀμφίων, ἡ ἀκατάστατη καί κακόγουστη πολυχρωμία, ὁ ἐπιδεικτισμός, τό λεγόμενο μέ τόν μοντέρνο ὄρο «κίτς». Γράφονται πολλά γιά τό θέμα αὐτό ἀπό πολλούς κατὰ καιροῦς καί ἀκούγονται περισσότερα.

Ἡ ἀπάντηση εἶναι ἡ γνωστή καί ἡ «θεολογική» κατοχύρωση, ὅπως πάντοτε, πρόχειρη. Δέν ἀμφιβάλλω γιά τήν σοβαρότητα της, ἀλλά ὀφείλω νά ὑπογραμμίσω τήν βαρύτητα πολλῶν ἀπό τά ἀντεπιχειρήματα πού προβάλλουν ὡς ἀπάντηση ὅσοι δέν ἀνέχονται τήν πολυτέλεια καί τήν ἐπιπολάζουσα ἐπίδειξη πλούτου καί μεγαλείου στήν λειτουργική ἀμφίεση. Προσωπικῶς σέβομαι τίς τοποθετήσεις ὅτι ὅλα γίνονται ὄχι γιά ἐπίδειξη καί ἀπό διάθεση προβολῆς τῶν φερόντων, ἀλλά μέ ἄκρα ταπείνωση καί γιά τήν δόξα τοῦ Θεοῦ, ὄχι τήν δική τους. Ὅτι δέν ἀγοράζονται μέ τό ἱερό χρῆμα τῶν ναῶν, οὔτε κἄν ἀπό τά πλεονάζοντα ἔσοδα τῶν κληρικῶν, ἀλλ' ὅτι εἶναι δῶρα φίλων ἢ προέρχονται ἀπό τά ἱματοφυλάκια τῶν ναῶν καί τῶν μοναστηρίων.

Τρίμορφον ιερόν: Ἡ Θεοτόκος, ἡ Σκιάθος κι ὁ Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης

Πρωτ. Κωνσταντίνου Καλλιανού,
Ἐφημ. Ἱ. Ν. Ἀγίου Παντελεήμονος Σκοπέλου, Ἱ. Μ. Χαλκίδος

Ἡ ἄλλη ιερά νῆσος τοῦ νέου Ἑλληνισμοῦ, ἡ ἀμφιλεγόμενη στή συνείδηση τοῦ κόσμου, ἀφοῦ γιά τούς πολλούς θεωρεῖται μόνο κοσμοπολίτικη, ἡ νῆσος τῶν ἁγίων Κολλυβάδων καί τῶν φωτεινῶν μορφῶν τῶν δύο Ἀλεξάνδρων, ἡ Σκιάθος, πανηγυρίζει, τιμᾶ καί σεμνύνεται γιά δύο κεφαλαιώδεις ἐορτές πού συμπύπτουν. Τήν τῆς εὐρέσεως τῆς σεπτῆς Εἰκόνας τῆς Παναγίας τῆς Εἰκονιστρίας, τῆς Κουνίστρας, τσ' Κνιστριώτισσας κατ' ἄλλους, καί τῆς μνήμης τοῦ Ἀλεξ. Παπαδιαμάντη, πού ἐφέτος συμπληρώθηκαν 162 χρόνια ἀπό τή γέννησή του καί 102 ἀπό τήν ἐκδημία του.

Ἀπό τίς ἀρχές τοῦ 18ου αἰ. ἡ καί παλαιότερα πολιοῦχος αὐτοῦ τοῦ νησιοῦ καί Ἐφορος εἶναι ἡ Παναγία. Αὐτό ὀφείλεται ἀσφαλῶς στήν θαυματουργό εὐρεση τῆς περιπύστου εἰκόνας Τῆς ἀπό τόν ὀσιακῆς βιοτῆς χαρισματικό Γέροντα Συμεών, κι ἀπό τήν γειτνίαση μέ τόν ιερόν Ἐθωνα, “τόν οὐρανογεῖτονα”, ὅπως τόν καλεῖ ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ ἀγιορείτης, φίλος κι αὐτός τῆς Σκιάθου, μέ τόν ὁποῖο Ἐθωνα διατηροῦσε στενοὺς πνευματικούς δεσμούς, διά τῶν ἀγιορειτικῶν μετοχιῶν, στήν Σκιάθο. Στή γείτονα Σκόπελο, πρὶν θεσπιστεῖ ὡς πολιοῦχος τοῦ νησιοῦ ὁ ἅγιος Ρηγίνος, ἡ

Παναγία ἦταν πολιοῦχος ἐκεῖ καί Ἐφορος, ὅπως καί «σέ ὅλα τά νησιά», κατὰ τόν λόγιο σκοπελίτη μοναχό Καισάριο Δαπόντε. Αὐτό σημαίνει ιδιαίτερη τιμή καί λατρεία τοῦ συμπλέγματος τῶν Β. Σποράδων στό πρόσωπο τῆς Θεοτόκου. Δέν εἶναι διόλου ὑπερβολή, πῶς ἡ ἐτυμολογία τῆς λ. Σκιάθος, ὡς Σκιᾶς-τοῦ Ἐθω, ἔχει κι αὐτή τή σημασία της, πού ὥστόσο διαφεύγει ἀπό τό χῶρο τῆς στενῆς γραμματολογίας καί σημασιοδοτεῖ τήν ὀρθόδοξη πνευματικότητα καί ζωή, τήν ὁποία ἀκτινοβολεῖ ὁ ἱ. Ἐθωσ καί ἀποδέχεται αὐτό τό νησί ἢ καί ἡ εὐρύτερη περιοχή του.

Ὁ Κ. Μπαστιάς πολύ σοφά ἔγραψε πῶς ἡ Σκιάθος δέν εἶναι, δέν ὑπῆρξε καί, συμπληρώνω ἐγώ, δέν θά ἐπιτρέψει ὁ Θεός νά γίνει “ὡσπερ γῆ Αἰγύπτου”, ὁ χῶρος δηλαδή πού θά τόν συνταράσσει ἡ ἁμαρτία, ὅπως λ.χ. τήν ἁμαρτωλή Ἀλεξάνδρεια στά χρόνια τοῦ Μ. Ἀντωνίου, ἀλλά θά παραμείνει, ἔστω καί μέ τίς ἐλλειπτική της πνευματικότητα, ἀπότοκη τοῦ ὀμιχλώδους συγχρόνου βίου μας, “σκεῦος ἐκλογῆς”.

Ἀκούγεται στίς μέρες μας παράλλογη αὐτή ἡ στάση προσέγγισης τῆς Σκιάθου, ἰδίως ὅταν εἶναι ἓνας ἀπό τούς πλέον διαφημισμένους νησιωτικούς χῶρους

παγκοσμίως. Ωστόσο, για μᾶς πού ἐπιμένουμε μέ φαντασία, πίστη καί ἀγάπη στήν ἑλληνορθόδοξη παράδοσή μας νά προσεγγίζουμε τόν ἱερό τοῦτο τόπο μέ τό δέος καί τήν ἀρμόζουσα εὐλάβεια, γιατί τά χώματα αὐτά τά καθαγίασαν ἱερές μορφές, ἁγιασμένες, ἡ Σκιαθός ἀποτελεῖ τό «προχωρημένο φυλάκιο τοῦ ὀρθοδόξου μοναχισμοῦ», γιά νά θυμηθῶ καί πάλι τόν Κ. Μπασιᾶ. Μοναστήρια, ἐκκλησιάκια, ἡσυχαστήρια, ἀφιερωμένα τά περισσότερα στή Χάρη της, δαπανοῦν ἀφειδώλευτα τήν ἁγιοπνευματική δρόσο σ' ὄσους τήν ἐπιζητοῦν. Γιατί ἄν, κατά παραχώρηση Θεοῦ, σήμερα στή Σκιαθό ἀπουσιάζει κοινότης μοναχῶν, ἐν τούτοις ἀπομένει ἡ μνήμη, ἡ παράδοση καί προπάντων ἡ ἁγιοτόκος ἀθωνική εὐλογία νά σκέπει μέ τήν προστασία τῆς Παναγίας τόν ἀσκούμενο ἐν μέσῳ καμίνου καιομένης αὐτόν τόν τόπο.

Ἐπομένως ἡ Σκιαθός καί ἡ Παναγία μας συμβιώνουν ἀναμφισβήτητα σέ μιᾶ προοπτική σχέσης καί, ἄς μοῦ ἐπιτραπεῖ ὁ ὁρος, ἀλληλοπεριχώρησης: γιατί ἡ Παναγία κατοικεῖ καί τόν νησιωτικό τοῦτο τόπο, ἀλλά καί ὁ τόπος ἔχει τήν ἀνάγκη τῆς Παναγίας. Αὐτό διαπιστώνεται, ὄχι μόνο στά θαύματα τῆς πολιούχου Παναγίας τῆς Εἰκονιστρίας, ἀλλά καί στά ὅσα διασώζει ἡ γραφίδα τοῦ Παπαδιαμάντη γιά τή λαϊκή θρησκευτική συμπεριφορά τῶν παλιῶν Σκιαθιτῶν στό Πρόσωπο τῆς Θεοτόκου. Τά παραθέματα εἶναι ἐνδεικτικά νομίζω αὐτῆς τῆς ἀταλάντευτης πίστεως. «Τό πάλαι ἐδῶ», στό ναό τῆς Παναγίας τῆς Πρέκλας δηλ. σημειώνει ὁ Ππδ. στό διήγημα Ρεμβασμός τοῦ Δεκαπενταυγούστου, «οἱ χριστιανοί, ἤρχοντο τάς ἡμέρας αὐτάς νά εὐρωσι, διά τῆς ἐγκρατείας καί τῆς προσευχῆς καί τοῦ ἱεροῦ ἄσματος ἀναψυχῆν καί παραμυ-

θίαν...». Τό ἴδιο θάλπος, τήν παραμυθία, ἀλλά καί τόν “φόρον εὐλαβείας” ἐπιζητοῦν οἱ προσκυνητές στό πανηγύρι τῆς Παναγίας τῆς Κεχριάς, προσεγγίζοντας “τήν σεβασμίαν καί παλαιάν εἰκόνα τῆς Κοιμήσεως...”, ὅπως ἐπίσης κι οἱ ἀθεράπευτα νοσταλγοί τοῦ Κάστρου καί διακονητές τῆς Παναγίας τῆς Μεγαλομάτας, τῆς Βροντιώτισσας, ὅπως τήν ἀναφέρει ὁ Μωραϊτίδης, ἀπό τόν στίχο τῶν Χαιρετισμῶν “Χαῖρε ὡς βροντή τούς ἐχθρούς καταπλήτους”. Ἀλλά τά παραθέματα δέν τελειώνουν.

Ὅσο γιά τόν Παπαδιαμάντη, θά χρειαστεῖ νά πῶ, ὅτι ἡ θεομητορική εὐλαβεία του εἶναι μέν ἐμφανῆς στά διηγήματά του, ὡστόσο γιά νά αἰτιολογηθεῖ πρέπει νά προσέξουμε μέ λεπτομερειακό τρόπο τή διήγηση τῆς εὐρέσεως τῆς Παναγίας τῆς Κουνίστρας, ἀλλά καί τίς σημειώσεις τοῦ ἴδιου. Ἐπιχειρῶ μιᾶ σύντομη προσέγγιση.

Στά μέσα περίπου τοῦ 17ου αἰ. -ὁ Ἄλ. Μωραϊτίδης σημειώνει τή σημαδιακή χρονολογία 1660- ἡ θαυματουργός ἐμφάνιση τῆς εἰκόνας τῆς Παναγίας γίνεται γιά τή Σκιαθό πιά “θεόπεμπον κειμήλιον”, ἀλλά καί πολιοῦχος. Αὐτό σημαίνει, πῶς σέ χρόνια δύσκολα, τά ὁποῖα διήλθε τό νησί -πειρατικές καταδρομές, λεηλασίες κι ἄλλα παρόμοια, πού δέχτηκε τά χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας- Ἐκείνη στάθηκε καί στέκεται ἀρωγός ἐν παντί πράγματι, φρουρός καί προστάτις. “Πολλούς δέ ἁγιασμούς καί ἰάσεις εἰς τούς μετά πίστεως ἐπικαλουμένους ἐνεργεῖ, δι’ αὐτῆς τῆς πανσέπτου εἰκόνας τῆς θεομήτορος” ἐπισημειώνει στήν ἱστορία τῆς εὐρέσεως τῆς θαυματουργοῦ εἰκόνας ὁ Ππδ. Γιά νά συνεχίσει στό ποίημά του, τό ὁποῖο ἔγραψε σέ στιγμές κατανύξεως καί μέ δομικό στοιχεῖο τήν προσευχή: κι

ἡ χάρη σου ξαπλώθηκε ὡς τὰ πέρατα / τοῦ εἰρηνικοῦ νησιοῦ τῆς Σκιάθου, / ὦ Παναγία μου, κόρη πάναγνη καλή. / Κι ἴσως νά φτάσει κι ὡς ἐμένα καί ν' / ἀπλώσει / γαλήνη στήν ψυχή μου τήν ἁμαρτωλή.

Τά παραπάνω, ἔχω τήν ταπεινή ἐντύπωση πώς δέν εἶναι μόνο προσωπική κατάθεση πίστεως καί ὁμολογίας του στό πρόσωπο τῆς Θεομήτορος, ἀλλά παράλληλα ἐκφράζουν βαθειά πνευματική σχέση μέ τό μοναστήρι τῆς Κουνίστρας, μέ τό ὅποιο ἡ οἰκογένεια τοῦ Παπαδιαμάντη διατηροῦσε ἀπό παλαιά πνευματικούς δεσμούς. Πρέπει δέ νά τό θεωροῦσε κι ὡς παππουδικό, σύμφωνα μέ τά ὅσα πιστεύουμε καί μέ ἄγραφο ἐθιμικό τρόπο διατηροῦμε στά μέρη μας. «Εἰς τό μονύδριον τῆς Παναγίας τῆς Κουνίστρας, κατά τό μεσημβρινοδυτικόν παράλιον τῆς νήσου Σκιάθου, εὐρίσκεται ἡ παλαιά καί πάνσεπτος θαυματουργός εἰκὼν τῆς Παναγίας τῆς Κουνίστρας, ζωγραφισμένη ὡς κόρη ἀνγλικὸς ἀκόμη πρό τοῦ θείου Εὐαγγελισμοῦ. Εἰς τό μονύδριον τοῦτο ἔζησαν κατά τά τέλη τοῦ ΙΗ' καί κατ' ἀρχάς τοῦ ΙΘ' αἰ. ἔξ. πλάγιοι ἀνιόντες συγγενεῖς μου ὄλοι ἱερομόναχοι». Καί πιστεύω, πώς δέν εἶναι διόλου ξένο μέ τόν ψυχισμό του αὐτό πού ἀναφέρει στό διήγη-

μά του «Ὁ νεκρός ταξιδιώτης», ὅτι δηλ. ὁ ναυαγὸς “ἀπὸ τὴν στιγμήν πού ἔπλευσε εἰς τό κύμα καί ἀπέδωκε τὴν ψυχὴν του πελαγωμένος εἰς τὴν πάλην μέ τὸν χάρον τὸν θαλάσσιον, δέν ἔπαυσε ν' ἀντικρύζει τὸν ἔρημον ναῖσκον τῆς Παναγίας τῆς Κνιστριώτισσας πέραν, εἰς τό δυτικὸν πλάγι τοῦ χαριτωμένου νησίου. Ἐκεῖ λοιπὸν ἀγνάντευε κ' ἐκεῖ ἦτον προσκολλημένος ὁ πόθος του, μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς του”. Καί φυσικά γιὰ τὸν πόθο, τό νοῦ καί τὴν καρδιά τοῦ Ππδ. δέν ἔχω τὴν παραμικρὴ ἀμφιβολία τό πού ἦταν προσκολλημένα.

Ἐπιχειρώντας μιὰν ἀπλήν ἱχνογράφηση τοῦ τριμόρφου: Παναγία, Σκιάθος, Παπαδιαμάντης, ὀδηγοῦμαστε στό συμπέρασμα, πώς εἶναι ἀδύνατο νά διανοηθοῦμε τὴ Σκιάθο χωρὶς τὴ χάρη καί τὴ σκέπη τῆς Παναγίας καί τὸν Παπαδιαμάντη, χωρὶς Αὐτῆς ταῖς πρεσβείαις καί τὴν εὐλογία, νά συνθέτει ὅ,τι ἐκεῖνος πρόσφερε. Ὅμιλῶ ὡς ὁμόδοξος ἐπίγονός του, πού ψαύει στίς σελίδες του Ὁρθοδοξία καί Ἑλλάδα, λαμβάνοντας δέ ὑπ' ὄψη μου τό πνευματικὸ ἔργον μέ τό ὅποιο ταξιδεῦει ἕναν αἰῶνα τώρα τό παπαδιαμαντικὸ ἔργον, ἔργον πνευματικῆς γονιμότητος καί φιλοθέου προφορᾶς. Κι αὐτό μοῦ ἀρκεῖ.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Γιά νά μὴν κουράσω τὸν ἀναγνώστη μου παραθέτοντας μαζί μέ τό κείμενο μιὰ σειρά σχολαστικῶν παραπομπῶν-σημειώσεων, ἀναφέρω ἐδῶ τὰ ἀναγκαῖα ἐκεῖνα βοηθήματα, τὰ ὅποια θά τὸν ἐνημερώσουν καλύτερα. Ἄλ. Παπαδιαμάντης: Ἐπαντα, κριτικὴ ἔκδοσις Ν.Δ.Τριανταφυλλόπουλος, ἐκδ. ΔΟΜΟΣ, τ. 1-5, Ἀθήνα. Ἄλ. Μωραϊτίδης: Μέ τοῦ Βορηᾶ τὰ κύματα, σειρές Δ, (1925) καί Ε, (1926). Κ. Μπασιᾶς: Παπαδιαμάντης, Δοκίμιο, Ἀθήνα 1962. Ἰω. Ν. Φραγκούλας: Τό Μοναστήρι τῆς Παναγίας τῆς Κουνίστρας τῆς Σκιάθου, Βόλος 1995. Ἄντ. Φλ. Κατσουρός: Ἡ Παναγία ἡ Κουνιστριώτισσα, Ἀθήναι 1974 (ἀνάτυπο ἀπὸ τὸν 16' τόμο τοῦ περ. ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ). Παναγία ἡ Κουνιστρια, ἦτοι Ἱστορία τῆς Ἱερᾶς καί Σεβασμίας Μονῆς τῆς Εἰκονιστρίας, τῆς ἐν τῇ νήσῳ Σκιάθῳ, ἐπιμελεῖα Γεωργίου Ἄ. Σταματᾶ, πρωτοπρεσβυτέρου. Ἐν Ἀθήναις⁶ 1993.

Ὁ Ἅγιος Νεομάρτυς Μᾶρκος ὁ ἐν Χίῳ*

Ἐπιμέλεια: Λίτσα Ἰ. Χατζηφώτη

Ο ΑΓΙΟΣ Νεομάρτυς Μᾶρκος ἦταν γόνος τοῦ εὐσεβοῦς Θεσσαλονικέως Χατζῆ-Κωνσταντῆ καί τῆς Μαρίας, ἡ ὁποία καταγόταν ἀπό τή Σμύρνη, ὅπου καί διέμεναν. Ὁ Μᾶρκος, ἔμπορος στό ἐπάγγελμα, σέ κάποιο ταξίδι του στή νῆσο Χίο, κατά τό 1788, ἐνυμφεύθηκε. Ἀργότερα, παρακινούμενος καί ἀπό τόν ἀδελφό του Παῖσιο, ἐγκαταστάθηκε στό Κουσάντασι (Νέα Ἐφεσο), ὅπου συνδέθηκε παράνομα μέ κάποια γυναίκα, ὀνομαζόμενη Μαρία, μετά τῆς ὁποίας συνελήφθη γιά μοιχεία, καί ὁδηγήθηκε στό δικαστήριο ἐνώπιον τοῦ ἀγᾶ. Κάτω ἀπό τήν ἀπειλή τῆς ποινῆς προετίμησαν καί οἱ δύο νά ἐξωμόσουν. Ἔτσι ὁ μέν Μᾶρκος ὑπέστη τήν περιτομή, ἡ δέ Μαρία ἐκλείσθηκε στό χαρέμι τοῦ ἀγᾶ.

Μετά τήν πάροδο κάποιου χρόνου ὁ Μᾶρκος ἄρχισε νά αισθάνεται ἔνοχος γιά τήν ἐξώμωση, γι' αὐτό καί ἀναζήτησε κάποιον πνευματικό, ὅπου μέ συντριβή ἀπέθεσε ὅλο τό βάρος τῶν ἁμαρτημάτων του. Μέ τή βοήθεια τοῦ πνευματικοῦ του καί ἐνός Χριστιανοῦ ἱατροῦ, ὁ ὁποῖος ἔπεισε τόν ἀγᾶ ὅτι ἡ Μαρία ἔπασχε ἀπό κάποια ἀσθένεια, ἀπό τήν ὁποία μποροῦσε νά τήν θεραπεύσει

μόνο κάποια Ἑβραία στή Σμύρνη, ὁ Μᾶρκος ἔλαβε τήν ἄδεια τοῦ ἀγᾶ, γιά νά συνοδεύσει τή γυναίκα του ὡς ἐκεῖ, μέ τή ρητή ἐντολή νά γυρίσουν καί πάλι πίσω.

Ὅταν ἔφθασαν στή Σμύρνη ἐπιβιβάστηκαν σ' ἕνα πλοῖο μέ προορισμό τήν Τεργέστη. Ἐξ αἰτίας ὅμως κάποιων ἐμποδίων δέν παρέμειναν ἐκεῖ, ἀλλά κατευθύνθηκαν στή Βενετία, ὅπου ἔλαβαν τό Μυστήριο τοῦ Χρίσματος καί τῆς Θείας Κοινωνίας, καί τέλος ἐνυμφεύθηκαν.

Τά γεγονότα αὐτά συνέβησαν τό 1792. Στή Βενετία δέν παρέμειναν πολύ, ἀλλά περιπλανήθηκαν σέ διάφορα μέρη, φοβούμενοι μήπως τούς ἀνακαλύψουν οἱ Τοῦρκοι. Ἐπειδή ὅμως πουθενά δέν μποροῦσε νά εὔρει ἡρεμία ὁ Μᾶρκος, ἀποφάσισε νά ἐπιστρέφει στόν τόπο τῆς ἀρνήσεως, γιά νά ἀποπλύνει καί μέ τό αἷμα του τό ἁμάρτημά του. Ἐγύρισε λοιπόν στό Κουσάντασι, ὅπου ἐπισκέφθηκε τόν πνευματικό του καί τοῦ ἐγνωστοποίησε τήν ἐπιθυμία του. Αὐτός τότε προσπάθησε νά τόν ἀποτρέψει, λέγοντάς του πώς τό μαρτύριό του ἴσως ἐπιφέρει πολλά δεινά στούς Χριστιανούς.

* Ἀπό τόν Συναξαριστή τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τοῦ Ἐπισκόπου Φαναρίου κ. Ἀγαθαγγέλου, τ. Ἰούνιος, Ἀποστολική Διακονία τῆς Ἑλλάδος, Ἀθήνα 2009, σσ. 86-87.

νούς τῆς Ἐφέσου, διότι οἱ Τοῦρκοι ἦταν ἤδη ἐξαγριωμένοι ἐξ αἰτίας τῆς ἀνεγέρσεως νέου ναοῦ στήν πόλη, ἀλλά καί τοῦ μαρτυρίου τοῦ Νεομάρτυρος Γεωργίου τοῦ ἐξ Ἐφέσου, πού εἶχε προηγηθεῖ († 5 Ἀπριλίου 1801). Ἐπείσθηκε λοιπόν ὁ Μᾶρκος καί ἐγκατέλειψε τό Κουσάντασι. Κατέφυγε στή Χίο ὅπου, ἀφοῦ προετοιμάσθηκε κατάλληλα μέ τή Θεία Κοινωνία, ἐπαρουσιάσθηκε στό δικαστήριο καί ὁμολόγησε μέ παρρησία τήν πίστη του στόν Χριστό. Ὁ δικαστής στήν ἀρχή προσπάθησε μέ κολακείες νά τόν μεταπείσει, ὅταν ὅμως εἶδε ὅτι αὐτό δέν ἦταν δυνατό, διέταξε τή φυλάκισή του. Ὁ Μᾶρκος ὑπέμεινε μέ καρτερία ὅλα τά βασανιστήρια χωρίς νά καμφθεῖ. Συνολικά ὁδηγήθηκε τρεῖς φορές ἐνώπιον τοῦ δικαστοῦ, ὁ ὁποῖος διαπιστώνοντας τό σταθερό φρόνημα καί τήν ἀμετάθετη γνώμη του νά παραμείνει Χριστιανός διέταξε τή θανάτωσή του.

Συγκινητική ἦταν ἡ συμμετοχή τῶν Χριστιανῶν καί ἡ συνδρομή τους στήν προετοιμασία τοῦ Μάρτυρος Μάρκου γιά τό μαρτύριο, μέ νηστεῖες, δεήσεις καί προσευχές.

Πλήθος κόσμου, ὄχι μόνο Χριστιανοί, ἀλλά καί Τοῦρκοι καί Ἑβραῖοι, εἶχαν συγκεντρωθεῖ στήν τοποθεσία Βουνάκι, πού εἶχε ὀριστεῖ γιά τήν ἐκτέλεση τοῦ Νεομάρτυρος. Ἐτσι στίς 5 Ἰουνίου τοῦ 1801, ἡμέρα Τετάρτη, ὁ Νεομάρτυς Μᾶρκος ἐκτελέσθηκε δι' ἀποκεφαλίσμου.

Πολλοί Χριστιανοί ἐπῆραν ὡς εὐλογία τεμάχια ἀπό τά ἐνδύματα, ἀλλά καί τό λείψανο τοῦ Ἁγίου δίδοντας ἀρκετά χρήματα στούς Τοῦρκους. Τέλος, ἐξαγόρασαν τό τίμιο λείψανο τοῦ Νεομάρτυρος, τό ὁποῖο εὐωδίαζε, καί τό ἐνταφίασαν κρυφά σέ ἄγνωστο μέρος.

Στό Συναξάριο τοῦ Ἁγίου σημειώνονται πολλά θαύματα πού συνέβησαν μέ τά τίμια λείψανα, τό αἷμα, ἀλλά καί τά ἐνδύματα τοῦ Νεομάρτυρος.

Τό Μαρτύριο τοῦ Ἁγίου Μάρκου συνέγραψε ὁ Ἀθανάσιος ὁ Πάριος, καί Ἀκολουθία πρὸς τιμὴν του συνέταξε ὁ Νικηφόρος ὁ Χῖος. Ἡ Ἀκολουθία αὐτή, ὅπως καί ὁ βίος τοῦ Νεομάρτυρος, περιέχονται στό *Νέον Λειμωνάριον*. Ἐπίσης ἐπανεκδόθηκαν τό 1930 καί τό 1968 στό *Νέον Χιακόν Λειμωνάριον*.

Η ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΟΥ ΕΦΗΜΕΡΙΟΥ

Ἐπιμέλεια: Σταῦρος Τερζῆς

- Ἁγίου Ἐπιφανίου Κύπρου: *Λόγος εἰς τὴν θεόσωμον ταφὴν τοῦ Κυρίου*, ἐκδ. Ἱερά Μονή Παρακλήτου, Ὠρωπός Ἀττικῆς 2011.
- Ἀεράκη Δανιήλ (ἀρχιμ.): *Πάσχα Κυρίου*, ἰδ. ἐκδ., Ἀθήνα 2007.
- Γιαννακοπούλου Νικοδήμου (ιερομ.): *Πάντα πεπλήρωται φωτός*, ἐκδ. Χριστιανικῆς Στέγης Καλαμάτας.
- Ἔστερ Ἴαν Κίμ: *Κι ἄς χαθῶ. Μία ἀληθινὴ ἱστορία πίστεως καὶ διωγμοῦ*, ἐκδ. Ἐν πλῶ, Ἀθήνα 2013.
- Ζυγουράκη Εἰρήνης: *Ἡ κλασικὴ παιδεία στὰ παιδαγωγικὰ ἔργα τοῦ Ἁγίου Νεκταρίου Πενταπόλεως*, ἰδ. ἐκδ., Θεσσαλονίκη 2013.
- Ἱερᾶς Μονῆς Ἁγίου Νεκταρίου Δωρίδος: *Ἅγιος Ἰωάννης Μαξίμοβιτς. Ἐπίσκοπος Σαγγάης καὶ Σάν Φρανσίσκο. Ὁ θαυματουργός*, ἐκδ. Ἱερᾶς Μονῆς Ἁγ. Νεκταρίου Δωρίδος, 2009.
- Κουστῆνη Ἀνανία (ἀρχιμ.): *«Μνημονεύετε Διονύσιο Σολωμό καὶ μνημονεύετε Ἀλέξανδρο Παπαδιαμάντη»*, ἐκδ. Ἀκτὴ, Λευκωσία 2012.
- Μαδενλίδη Ἰγνατίου (Μητρ. Κεντρῶας Ἀφρικῆς): *Ἐκκλησιαστικὲς μορφές τῶν Ἀποστολικῶν χρόνων, τεῦχος Α΄*, ἐκδ. Σωτήρ, Ἀθήνα 2006.
- Μαδενλίδη Ἰγνατίου (Μητρ. Πενταπόλεως): *Ἀφανεῖς Μεγάλοι. Ἐκκλησιαστικὲς μορφές τῶν Ἀποστολικῶν χρόνων, τεῦχος Β΄*, ἐκδ. Σωτήρ, Ἀθήνα 2013.
- Μαυρομάτη Γεωργίου: *Ἡ γιορτὴ τῆς Πεντηκοστῆς*, ἐκδ. Τέρτιος.
- Νευράκη Νικολάου: *Τὸ χαρμόσυνο Πεντηκοστάριον*, ἰδ. ἐκδ., Ἀθήνα 2010.
- Πάσχου Παντελῆ: *Παναγία Μυρτιδιώτισσα καὶ ἄλλα διηγήματα*, ἐκδ. Παρρησία, Ἀθήνα 2013.
- Τσιμπούκη Γεωργίου: *Ἡ Ἀποκάλυψη τοῦ Ἰωάννη στὴ μνημειακὴ ζωγραφικὴ τοῦ Ἁγίου Ὅρους*, Ἀθήνα 2013.
- Τσιτρούλη-Κιούρου Αἰκατερίνης: *Οἱ ὄρθροι τῶν δεσποτικῶν καὶ θεομητορικῶν ἐορτῶν. Κείμενο-μετάφραση-σχόλια*, ἰδ. ἐκδ., Θεσσαλονίκη 2012.
- Ὑφαντῆ Παναγιώτη: *Τὸ μελάνι καὶ τὸ αἶμα. Πατρολογικὲς καὶ ἀγιολογικὲς προσεγγίσεις*, ἐκδ. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 2013.
- Φάρου Φιλίθου (ιερέως) - Σιγάλου Γεωργίου: *Οὔτε πολὺ νωρὶς οὔτε πολὺ ἀργά. Ἡ συσσωρευμένη ἐμπειρία γιὰ μίαν βαθύτερη κατανόηση τῆς ζωῆς*, ἐκδ. Ἀρμός, Ἀθήνα 2013.

- Βασιλείου Δ. Τζέρπου: *Τό ἰωάννειο πρόβλημα. Συμβολή στή μελέτη τῆς ἰωάννειας γραμματείας*. Ἐκδόσεις Π. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 2009.

Πολυσέλιδη ἔργασία, πρώτη καί μοναδική στήν ἑλληνική βιβλιογραφία ὡς τώρα ἀπόπειρα γιά συλλογή, πρωτογενῆ ἔρευνα πηγῶν καί ἀξιολόγηση τῆς σχετικῆς διεθνοῦς βιβλιογραφίας. Σκοπός ἡ προσέγγιση καί καταγραφή, ὅσο τό δυνατόν σαφέστερα, τῶν προβλημάτων πού συνδέονται μέ τίς μαρτυρίες γιά τήν ταυτότητα τοῦ συγγραφέα, τόν τόπο, τόν χρόνο καί τίς συνθήκες συγγραφῆς τῶν λεγομένων «ἰωαννεῖων ἔργων τῆς Κ. Διαθήκης». Μετά τόν ἔλεγχο τῶν σχετικῶν μαρτυριῶν ὁ μελετητής, ἀφοῦ κάνει ἀνασκόπηση τῆς νεότερης ἐπιστημονικῆς ἔρευνας στήν εἰσαγωγή, ἐξετάζει τίς μαρτυρίες γιά τόν Ἰωάννη στήν Ἐκκλησιαστική Παράδοση, τόν Γνωστικισμό καί τήν Ἀπόκρυφη Γραμματεία καί τίς μαρτυρίες τῶν ἰωαννεῖων ἔργων τοῦ κανόνος τῆς Κ. Διαθήκης πού σχετίζονται μέ τό πρόβλημα. Ἰδιαίτερα χρήσιμα εἶναι τά συμπεράσματα, ὅπου συνοψίζονται ὅσα ἀναλυτικά καί ἀποδεικτικά ἐκτέθηκαν στίς σελίδες τῆς μελέτης, μέ τήν ὁποία δίδονται ἱκανοποιητικές ἀπαντήσεις στά προβλήματα πού συνδέονται μέ τό πολύ ἐνδιαφέρον αὐτό θέμα.

- Πρωτ. Κωνσταντίνου Π. Παπαθανασίου: *Τό γεγονός τῆς σωτηρίας στήν ἰωάννεια θεολογία (Εὐαγγέλιο - Ἐπιστολές - Ἀποκάλυψη)*. Ἐκδόσεις Π. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 2010.

Ὅγκωδης τόμος γιά τεράστιο θέμα. Ὁ συγγραφεύς τό διεξέρχεται μέ προσοχή, μεθοδικά, μέ προσεγμένη γλῶσσα, εὐρύτατο ἀριθμό πηγῶν καί βιβλιογραφικῶν βοηθημάτων. Ὁ Ἰωάννης θέτει τό ζήτημα τῆς σωτηρίας ὡς καίριο καί οὐσιῶδες γεγονός τῆς ἐν Χριστῷ ἀποκαλύψεως. Γι' αὐτό προσπαθεῖ νά διεισδύσει στό μυστήριο τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου, ὡς μαρτυρία καί ἐμπειρία προσώπου, πού ἔφθασε στό ἀνώτατο ὕψος δοξασμοῦ πού μπορεῖ νά φθάσει ποτέ ἄνθρωπος. Στήν εἰσαγωγή, ὁ ἀναγνώστης κατατοπίζεται στά μέσα καί τά ἐργαλεῖα τῆς ἔρευνας καί τῆς συγγραφῆς. Ἀκολουθοῦν τέσσερα κεφάλαια, στά ὁποῖα πραγματεύεται α) τήν ἔννοια τῆς σωτηρίας στόν Ἰωάννη, β) τήν κατάσταση τοῦ κόσμου καί τήν ἀναγκαιότητα τῆς σωτηρίας, γ) τήν ἐν Χριστῷ ἀποκάλυψη τῆς σωτηρίας ὡς φῶς καί ζωή τοῦ κόσμου καί δ) τήν ἐκ μέρους τοῦ ἀνθρώπου προσοικείωση τῆς σωτηρίας. Προϊόν μόχθου καί ἐπιμονῆς, σημαντικό μέσον προσέγγισης πτυχῶν τοῦ ἔργου καί τῶν μηνυμάτων μίας ἀπό τίς μεγαλύτερες μορφές τοῦ Χριστιανισμοῦ.

○ Ἀββᾶ Ἰσαάκ τοῦ Σύρου, *Λόγοι Ἀσκητικοί*. Κριτική ἔκδοσι: Μάρκελλος Πιρᾶρ, Ἰ. Μ. Ἰβήρων, Ἅγιον Ὅρος 2012.

Ἔργο πού κόβει τήν ἀνάσα, τόσο λόγω τοῦ περιεχομένου του, δηλαδή τῶν λόγων τοῦ Ἀββᾶ Ἰσαάκ τοῦ Σύρου, ὅσο καί τοῦ τιτάνιου ἀγῶνα πού ἀπαιτήθηκε, ὥστε νά παρουσιασθεῖ αὐτός ὁ τόμος στήν ἑλληνική καί τήν διεθνή βιβλιογραφία, ἀπό τόν βέλγο φιλόλογο Μ. Πιρᾶρ, σέ συνεργασία μέ τήν Ἰ. Μ. Ἰβήρων. Μόνον τόν ἀριθμό τῶν καταλόγων καί τῶν περιγραφῶν χειρογράφων πού παρατίθενται νά δεῖ κάποιος, μέσα στόν μακρό ἀριθμό τῶν σελίδων τῆς, ἀπό πολλές πλευρές πολύτιμης εἰσαγωγῆς, ἢ τό κριτικό σημεῖωμα πού συνοδεύει κάθε σελίδα, ἀντιλαμβάνεται τόν μόχθο πού ἀπαιτήθηκε γιά νά συντελεσθεῖ τό ἐπίτευγμα. Δίδεται ἔτσι γιά πρώτη φορά στους ἐνδιαφερόμενους ἀποκαταστημένη ὥστε νά εἶναι κατανοητή, ἡ ἑλληνική μετάφραση τῶν ἐξήντα ὀκτώ Λόγων τοῦ μεγάλου ἀναχωρητῆ, μέ τή σειρά τῆς λεγόμενης «οἰκογενείας α», ἡ πλησιέστερη, κατά τόν κ. Πιρᾶρ, στήν συρο-μελχιτική χειρόγραφη παράδοση. Σέ παράρτημα κείμενα ἀποδιδόμενα στόν Ἀββᾶ Ἰσαάκ. Μνημειώδης ἔκδοσι, πού ἀντικατοπτρίζει τά ἐνδιαφέροντα καί τούς πνευματικούς ὀρίζοντες τόσο τοῦ νῦν ὅσο καί τοῦ προηγουμένου Καθηγουμένου τῆς Ἰ. Μ. Ἰβήρων.

○ Χρήστου Βούλγαρη: *Ἱστορία τῆς Ἀρχεγόνου Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας 33-70 μ. Χ. Ἀποστολική Διακονία*, Ἀθήνα 2012.

Ὁ συγγραφεύς, γνωστός καί σεβαστός ἀπό τήν καθηγητική καί τήν συγγραφική του δραστηριότητα στόν θεολογικό καί ὄχι μόνον χῶρο, ἐπιδόθηκε μέ ἐπιτυχία στή συγκέντρωση ἱστορικῶν στοιχείων, τά ὅποια δέν περιέχονται στά βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης γενικῶς καί τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων εἰδικῶς, προκειμένου νά ἀποκαταστήσει τήν ἱστορική εἰκόνα τῶν χρόνων πού ἀπλώνονται μεταξύ τοῦ σταυρικοῦ θανάτου καί τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὡς τό 70, ὅποτε ἐκλείπουν πλέον οἱ Ἀπόστολοι καί τή θέση τους λαμβάνουν οἱ διάδοχοί τους. Εἶναι ἐντυπωσιακός ὁ τρόπος μέ τόν ὁποῖο συστηματικά ἐξελίσσεται ἀπό τόν συγγραφέα στό βιβλίο ἡ ζωή καί ἡ δράση τῶν Ἀποστόλων, ἡ ζωή τῶν μελῶν τῆς ἀρχεγόνου Ἐκκλησίας παράλληλα μέ τήν πολιτική ζωή στήν Παλαιστίνη καί τή δραστηριότητα τῶν Ρωμαίων στό χῶρο αὐτό, οἱ περιοδεῖες τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, ἡ δραστηριότητα τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου καί τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου, ἡ ἀναφορά στήν ἀντίδραση τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ κατά τῶν Χριστιανῶν καί τά αἴτια πού τήν προκάλεσαν, καθῶς καί ἡ διοίκηση, ἡ ὀργάνωση καί ἡ λατρεία τῆς Ἐκκλησίας κατά τήν προκειμένη περίοδο. Ἄν καί τό βιβλίο εἶναι καθαρά ἐπιστημονικό, χάρις στήν σαφῆ ἔκφραση καί τήν στρωτή γλῶσσα του ἀποτελεῖ χρήσιμο ἀνάγνωσμα γιά καθένα πού ἐπιθυμεῖ νά ἔχει προσωπική ἱστορική ἄποψη, σέ ἐποχές πού σύγχρονοι «Ἠρόστρατοι» θεωροῦν ὅτι μποροῦν νά ἐπιβάλουν μεθοδευμένες «ἱστορικές διαστρεβλώσεις».

Ἐπιμέλεια: Λίτσα Ἰ. Χατζηφώτη

- Θεμελιώθηκε στίς 13.3.2013, στόν Ἅγ. Κωνσταντῖνο Λοκρῖδος, ἀπό τόν Σεβ. Φθιώτιδος κ. Νικόλαο, ὁ πρῶτος Ἰ. Ναός στήν Ἑλλάδα πρός τιμήν τοῦ Ἅγ. Μιχαήλ τοῦ Χωνιάτου (Μητροπολίτου Ἀθηνῶν τόν 13^ο αἰ., πού ἔζησε τά τελευταῖα χρόνια τῆς ζωῆς του στήν Ἰ. Μ. Ἀγίου Ἰωάννου Θερμοπυλῶν). Ἀνεγείρεται μέ δαπάνες τοῦ Δήμου Μώλου-Ἀγίου Κωνσταντίνου ὡς νέος κοιμητηριακός τῆς πόλεως.
- Μέ προσπάθειες τῆς ἐνορίας Ἰ. Ν. Ἀγ. Μαρίνης Ἡλιουπόλεως συγκεντρώθηκαν τά ἀπαιτούμενα χρήματα γιά τήν ταφή τῆς σοροῦ ἕλληνα μετανάστη στήν Νυρεμβέργη, ὁ ὁποῖος κοιμήθηκε χωρίς συγγενεῖς ἐκεῖ στά τέλη τοῦ Μαρτίου, γιά νά ἀποτραπεῖ ἡ καύση της. Στήν ἔκκληση ἀνταποκρίθηκαν τό ΕΦΤ τῆς ἐνορίας Ἀγ. Κωνσταντίνου Ἡλιουπόλεως, μέλη τῆς χορωδίας Ἀγ. Ἀλεξάνδρου Π. Φαλήρου, κληρικοί, ἐνοριῖτες κ.ἄ. Στήν προσπάθεια συμμετείχαν καί οἱ ἑλληνικές προξενικές ἀρχές Μονάχου, ὁ Πρωτοσύγκελλος τῆς Ἰ. Μ. Γερμανίας, Ἀρχιμ. Ἀμβρόσιος καί ἡ ἑλληνορθόδοξη ἐνορία Νυρεμβέργης. Στίς 21 Ἀπριλίου ἐψάλη στόν Ἰ.Ν. Ἀγ. Μαρίνης ἐξόδιος ἀκολουθία καί τεσσαρακονθήμερο μνημόσυνο. Ἡ σορός τάφηκε στίς 22.5.2013.
- Ἡ μνήμη τοῦ Ἀγ. Ἐθνοῖερομάρτυρος Κυρίλλου τοῦ ΣΤ', Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, πού ἀπαγχονίσθηκε στήν Ἀδριανούπολη στίς 18 Ἀπριλίου 1821 ἀπό τοὺς Τούρκους, τιμήθηκε στήν Ἰ. Μ. Διδυμοστεῖχου μέ σειρά ἐκδηλώσεων ὑπό τόν τίτλο «Κυρίλλεια» 2013, ἐπίκεντρο τῶν ὁποίων ἦταν τό Πύθιο, ὅπου ἐτάφη τό λείψανο τοῦ Ἀγίου, καί ἡ Ν. Ὁρεστιάδα, ὡς διάδοχος τῆς Ἀδριανούπολης.
- Τό Ἀγρίνιο τίμησε τή μνήμη τοῦ προστάτη καί πολιούχου τοῦ Ἀγίου Χριστοφόρου. Στίς 9.5.2013 τελέσθηκε στόν νέο Ἰ. Ναό τοῦ Ἀγίου πανηγυρική Θ. Λειτουργία προεξάρχοντος τοῦ Σεβ. Πατρῶν κ. Χρυσοστόμου. Συλλειτουργήσαν οἱ Σεβ. Νικοπόλεως καί Πρεβέζης κ. Χρυσόστομος, ὁ ὁποῖος κήρυξε τόν Θ. Λόγο κατὰ τόν Ἑσπερινό τῆς παραμονῆς, καί Αἰτωλίας καί Ἀκαρνανίας κ. Κοσμᾶς.
- Μετά ἀπό χρόνια, καί κατὰ τήν ἐκκλησιαστική τάξη, ἐορτάσθηκε στίς 10 Μαΐου ἡ πάροδος τοῦ ἱ. σκηνώματος τοῦ Ἀγ. Νικολάου ἀπό τήν Λευκάδα, στόν Ἰ. Ν. Ἀγ. Νικολάου στά «Ἀμπλιανᾶτα» Νικολῆ Λευκάδος, πού ἀναστηλώθηκε πρόσφατα.
- Στόν πανηγυρίζοντα Ἰ. Ν. Ἀγ. Θωμᾶ Ἀερινοῦ ὁ Σεβ. Δημητριάδος κ. Ἰγνάτιος τέλεσε στίς 12.5.2013 τήν εἰς Πρεσβύτερον χειροτονία τοῦ π. Ἀλεξάνδρου Τζανῆ, ὁ ὁποῖος θά διαδεχθεῖ στήν ἐνορία τόν ἀείμνηστο π. Κων. Βηλαρά.

● Μέ την εὐλογία τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου κ. Ἱερώνυμου πραγματοποιήθηκε στίς 19.5.2013 ἑορτή πού διοργάνωσε γιά δέκατη τέταρτη συνεχῆ χρονιά τό Γραφεῖο Νεότητος γιά τά παιδιά τῶν Ἱερέων τῆς Ἱ. Ἀ. Ἀ. στόν χῶρο πού παραχώρησε ἡ Φιλεκπ. Ἐταιρεία τοῦ Ἀρσακείου Π. Ψυχικοῦ. Συμμετείχαν περίπου 200 παιδιά ἡλικίας ἀπό μηνῶν ἕως 18 ἐτῶν 55 ἱερατικῶν οικογενειῶν, μαζί μέ τόν Ἱερέα πατέρα τους καί τήν Πρεσβυτέρα μητέρα τους, συμμετείχαν σέ ὁμαδικά ἀγωνίσματα καί παιχνίδια καί σέ ὁμάδες δημιουργικῆς ἀπασχόλησης στόν ὑπαίθριο χῶρο τῆς Σχολῆς μέ ἐθελοντές-κατηχητές ἀπό ἐνορίες τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς.

● Μέ τήν ὑποδοχή τοῦ Ἱ. Λειψάνου τοῦ Ἀγίου Νικολάου Ἀρχιεπισκόπου Μύρων τῆς Λυκίας τοῦ θαυματουργοῦ, ἄρχισαν στίς 19.5.2013 οἱ ἑορταστικές ἐκδηλώσεις τοῦ καθεδρικοῦ Ἱ. Ν. Ἀ. Κωνσταντίνου Πλωμαρίου. Τό Ἱ. Λείψανο μετέφερε ὁ Ἀρχιμ. Παρθένιος Γιουβανέλλης ἀπό τήν Ἱ. Μ. Ὑψηλοῦ.

● Μέ τήν εὐκαιρία τῶν ἐκδηλώσεων πρὸς τιμὴν τῶν Ἀγίων Ἰσαποστόλων Κωνσταντίνου καί Ἐλένης καί τῆς ἀφίξεως τοῦ Τ. Ξύλου ἀπό τό Σκευοφυλάκιο τοῦ Παν. Τάφου, πραγματοποιήθηκε τό ἀπόγευμα τῆς 22.5.2013, στόν Ἱ. Ν. Ἀγ. Κωνσταντίνου καί Ἐλένης - Ἀσσήρου Ἡμερίδα γιά τή συμπλήρωση 1700 ἐτῶν ἀπό τήν ἔκδοση τοῦ Διατάγματος τῶν Μεδιολάνων πού διοργάνωσε ἡ Ἱ. Μ. Λαγκαδά. Ὁμιλητές ἦσαν ὁ ἐπ. καθηγητής τοῦ Α.Π.Θ. Κοινων. τοῦ Χριστιανισμοῦ κ. Κ. Κωτσιόπουλος καί ὁ λέκτωρ τῆς ἴδιας Σχολῆς κ. Δ. Νικολακάκης.

● Ἐκοιμήθη στίς 23.5.2013, πλήρης ἡμερῶν, ὁ Ἀρχιμ. Γερμανός Κυριακίδης, κληρικός τῆς Ἱ. Μ. Μεγάρων, ὅπου διακόνησε ἀπό τήν ἴδρυσή της, τό 1974, ὡς καί τήν συνταξιοδότησή του, ὡς Πρωτοσύγκελλός της. Τέκνο προσφύγων ἀπό τά Βουρλά τῆς Σμύρνης, γεννήθηκε στίς 19.12.1924. Σπούδασε Θεολογία στό Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν. Ἐκάρη μοναχός στήν Ἱ. Μ. Κοιμ. Θεοτόκου Πεντέλης. Διάκονος καί Πρεσβύτερος χειροτονήθηκε ἀπό τόν Μητροπολίτη Σερβίων καί Κοζάνης κυρό Διονύσιο Ψαριανό, καί ὑπηρέτησε ἐπί πολλά ἔτη στόν Βελβενδό. Κατόπιν διακόνησε στόν Ἱ. Ν. Εὐαγγελιστρίας Νικαίας, στή συνέχεια ὡς ἐφημέριος στόν Ἱ. Ν. Ἀγ. Παρασκευῆς Μεγάρων καί κατόπιν στόν Ἱ. Ν. Ἀγ. Δημητρίου. Ἡ ἐξόδιος Ἀκολουθία του ἐψάλη τήν ἐπομένη στήν Ἱ. Μ. Ἀγίας Παρασκευῆς Μαζίου, ὅπου καί ἐτάφη. Ὅσοι τόν γνώρισαν θά θυμοῦνται τόν ταπεινό καί πρᾶο χαρακτήρα του.

● Μέ πολυαρχιερατικό πανηγυρικό Ἑσπερινό τήν παραμονή, στόν ὁποῖο χοροστάτησε καί ὁμίλησε ὁ Σεβ. Μαρωνείας κ. Παντελεήμων, πανηγυρική πολυαρχιερατική Θ. Λειτουργία καί λιτάνευση τῶν ἱερῶν λειψάνων καί τῆς Ἱ. Εἰκόνας του ἀνήμερα, κορυφώθηκαν στίς 14 καί 15.5.2013 οἱ ἐκδηλώσεις γιά τή μνήμη τοῦ πολιούχου Λαρίσης Ἀγίου Ἀχιλλίου, ἐνεργοῦ μέλους τῆς Α΄ Οἴκουμ. Συνόδου τῆς Νικαίας. Στή Θ. Λειτουργία προέστη ὁ Σεβ. Σάμου κ. Εὐσέβιος καί τόν Θ. Λόγο κήρυξε ὁ Σεβ. Κοζάνης κ. Παῦλος.

● Ἡ μνήμη τοῦ Πολιούχου Νεομάρτυρος Νικολάου τοῦ ἐκ Μετσόβου, πού τελειώθηκε στήν Κεντρική Ἀγορά τῶν Τρικάλων στίς 17 Μαΐου 1617 τιμήθηκε στό Μέτσοβο στίς 17.5.2013. Τήν παραμονή λιτανεύθηκαν ἡ Ἱ. Εἰκόνα καί τά Ἱ. Λείψανα τοῦ Νεομάρτυρος. Κατόπιν τελέστηκε μέγας πανηγυρικός Ἑσπερινός στόν Ἱ. Ν.

Ἅγ. Δημητρίου, ὅπου τόν Θ. Λόγο κήρυξε ὁ Ἄρχιμ. Σεραφεῖμ Καχριμάνης, καί τήν ἐπομένη τελέστηκε πανηγυρικό συλλεῖτουργο. Ἡ Κάρα τοῦ Ἁγίου φυλάσσεται στήν Ἱ. Μ. Βαρολάμ Μετεώρων.

- Στίς 18 καί 19.5.2013 τελέσθηκαν τά ἐγκαίνια τοῦ περικαλλοῦς Ἱ. Ν. Ἅγ. Νεκταρίου στήν περιοχή τοῦ Πανοράματος Βούλας. Εἶναι ὁ τρίτος κατά σειρά Ἱ. Ναός τοῦ ἰδίου Ἁγίου στήν ἴδια Μητρόπολη.

- Τή Δευτέρα τοῦ Θωμᾶ οἱ Μονεμβάσιοι τίμησαν τήν Πολιοῦχο τους Παναγία τή Χρυσσαφίτισσα. Ὑποβλητική καί γραφική ἢ λιτάνευση τῆς Ἱ. Εἰκόνας στά γραφικά δρομάκια τῆς ἱστορικής πολιτείας.

- Μέ ἐπικεφαλῆς τόν Σεβ. κ. Χρυσόστομο, τόν Ἱ. Κληρο καί τούς Ἄρχοντες, ὁ λαός τῶν Πατρῶν ὑποδέχθηκε στήν Πάτρα τά Ἱ. Λείψανα τῶν Νεομαρτύρων Δημητρίου καί Παύλου, Πολιοῦχων Τριπόλεως. Τά συνόδευσε ὁ Σεβ. κ. Ἀλέξανδρος καί πολλοί κληρικοί τῆς Ἱ. Μ. Μαντινείας καί Κυνουρίας. Τά Λείψανα μεταφέρθηκαν στήν Πάτρα στό πλαίσιο τῶν ἑορταστικῶν ἐκδηλώσεων τῆς Ἱ.Μ. Πατρῶν σέ συνεργασία μέ τόν Σύλλογο τῶν ἐν Πάτραις Ἀρχάδων, γιά τούς Νεομάρτυρες. Ἐναποτέθηκαν γιά προσκύνηση στόν Ἱ. Ν. Ἅγ. Διονυσίου, ὅπου φυλάσσεται ἡ Ἱ. Εἰκόνα τῶν Ἁγίων, δωρεά τῶν Ἀρχάδων τῆς Πάτρας, ἀπό τό 1861.

- Σύμφωνα μέ τήν καθιέρωσή τους ὡς Πολιοῦχων Τριπόλεως ἀπό τό 1952, στίς 21 καί 22.5.2013 τιμήθηκε ἡ μνήμη τῶν Ἁγίων Νεομαρτύρων Δημητρίου καί Παύλου, μέ τή συμμετοχή τῶν Σεβ. Πατρῶν κ. Χρυσοστόμου, Ἱερισσοῦ κ. Θεοκλήτου, τοῦ Θεοφ. Ἐπιδαύρου κ. Καλλινίκου καί τοῦ ἐπιχωρίου Σεβ. Μαντινείας Ἀλεξάνδρου. Τά Ἱ. Λείψανα τῶν Ἁγίων μεταφέρθηκαν στόν Ἱ. Ν. Προφ. Ἡλία Τριπόλεως ἀπό τήν Ἱ. Μ. Βαρσῶν, ὅπου φυλάσσονται. Ἀπό ἐκεῖ, στό τέλος τῶν ἑορταστικῶν ἐκδηλώσεων λιτανεύθηκαν ἀνά τίς ὁδοῦς τῆς πόλεως μετά τόν μεθεόρτιο Ἐσπερινό.

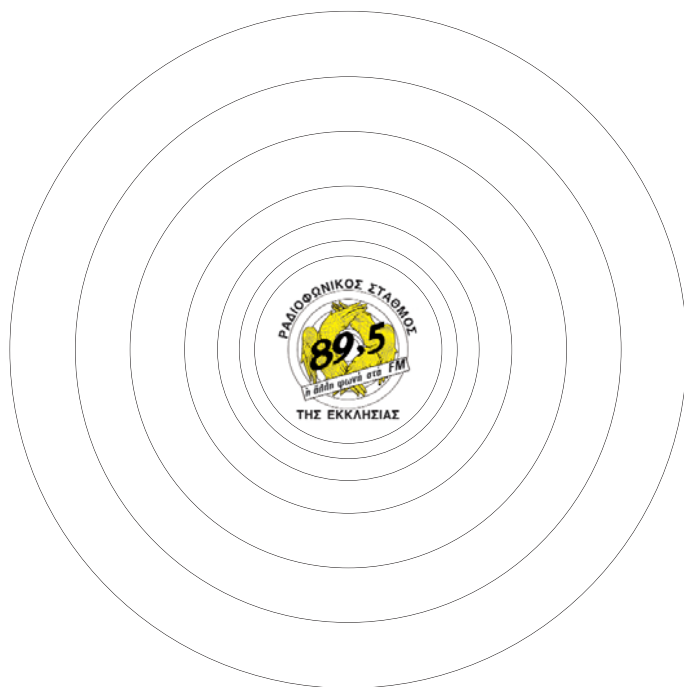
- Στό Ἄνυφι, κοντά στό Ναύπλιο, μικρός κοιμητηριακός ναός, ἄγνωστης χρονολογίας οἰκοδόμησης, εἶναι ἀφιερωμένος στόν Ἅγ. Νικόλαο τόν Νέο τόν ἐν Βουνένιοις. Ἀπό τίς ἀρχές τοῦ 20^{ου} αἰ. ἡ μνήμη του τιμᾶται τακτικά στίς 9 Μαΐου. Πρόσφατα μετεφέρθη καί τεμάχιο Ἱ. Λειψάνου του.

- Στόν Ἱ. Ν. Ἅγ. Γεωργίου Γαλατσίου, ἕναν ἀπό τούς ὁμορφότερους βυζαντινοῦς ναούς τῆς Ἀττικῆς, τοῦ γ' τετάρτου τοῦ 12^{ου} αἰ., γνωστό ὡς Ὁμορφοκκλησιά, τέλεσε στίς 26.5.2013 τή Θ. Εὐχαριστία ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος κ. Ἱερώνυμος, τοῦ ὁποῦ θέμα τῆς διπλωματικῆς ἐργασίας ἦταν ἀκριβῶς τό μνημεῖο αὐτό.

- Ἡ δημοτική ὁδός τοῦ Ο.Τ. 146, μεταξύ τῶν ὁδῶν Κύπρου καί Ὑακίνθου, στήν περιοχή Κοντόπευκο τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, μετά ἀπό πρόταση τοῦ Ἄρχιμ. π. Χρυσ. Κ. Παπαθανασίου καί πρωτοβουλία τοῦ Δημάρχου Ἅγ. Παρασκευῆς κ. Β. Ζορμπᾶ, ὀνομάσθηκε ὁδός «Ἱερέως Ἀντωνίου Ἀλεβιζοπούλου», προκειμένου νά τιμηθεῖ ἡ προσωπικότητα, τό σπουδαῖο ἔργο, ἡ παιδεία καί τό ἦθος τοῦ Ἱερέως, πού ἦταν κάτοικος Ἅγ. Παρασκευῆς.

Είδοποίηση για τούς παραλήπτες τοῦ περιοδικοῦ «Ἐφημέριος»

Ἐνημερώνουμε τούς κληρικούς ἀναγνώστες τοῦ «Ἐφημερίου» ὅτι λόγω τοῦ τριπλασιασμοῦ τῆς ἀξίας τῶν ταχυδρομικῶν τελῶν καί τῆς εὐρύτερης δυσμενοῦς οικονομικῆς καταστάσεως, τά Ἐκκλησιαστικά Περιοδικά ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ καί ΕΚΚΛΗΣΙΑ, μέ ἀπόφαση τῆς Ἱεραῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, πρὸς τό παρόν δέν θά ἀποστέλλονται μέ τά Ἑλληνικά Ταχυδρομεῖα στήν διεύθυνσή σας, ἀλλά στίς κατά τόπους Ἱερές Μητροπόλεις, προκειμένου νά διανέμονται κατά τίς Ἱερατικές Συνάξεις στούς δικαιούχους Ἐφημερίου.

ΠΛΗΡΩΜΕΝΟ
ΤΕΛΟΣ
Ταχ. Γραφείο
Κ.Ε.Μ.Π. ΚΡ
Αριθμός Άδειας
10

ΕΝΤΥΠΟ ΚΛΕΙΣΤΟ ΑΡ. ΑΔΕΙΑΣ 1856/2004 Κ.Ε.Μ.Π. ΚΡ
ΚΩΔΙΚΟΣ ΕΛΤΑ 01 2355

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ (Ε.Μ.Υ.Ε.Ε.)
Ίω. Γενναδίου 14 115-21 Άθήναι
Τηλ. 210-72.72.253. Fax: 210-72.72.251
ISSN 1105-7203